

GER

60

Juni 2007

Dansk Mongolsk Selskab

Ger

18. årgang – juni 2007

ISSN 0905-9504

Ger er medlemsblad for Dansk Mongolsk Selskab. Bladet udkommer februar, maj, august, november.

Redaktion:

Rolf Gilberg (ansvarshav.)
Jan Koed
Bulgan Njama

Tryk: One Way Tryk a/s**Oplag:** 250 eks.

Oplysninger om adresseændringer og leveringsproblemer m.v. meddeles til kassereren.

Formål:

- (a) at fremme og udbrede kendskabet i Danmark til mongolerne og deres kultur, især i mongolernes kerneområder i Mongoliet, Kina og Rusland,
(b) at udgive skrifter om mongolerne,
(c) at være samlingsorgan for personer, der interesserer sig for mongoler og deres forhold,
(d) at fremme og udvikle forbindelserne mellem befolkningen i Danmark og mongolerne og
(e) at støtte kulturelt arbejde blandt mongoler og skabe forbindelser mellem videnskabelige, kulturelle, faglige og folkelige organisationer i de respektive lande.

Dansk Mongolsk Selskab**Æresmedlem:**

HKH Kronprins Frederik

Bestyrelse:

Anita Garbers
Rolf Gilberg (formand)
Søren Haslund-Christensen
Lars Højer
Jan Koed (kasserer)
Bulgan Njama
Morten Axel Pedersen (sup.)
Leif F. Petersen
Henrik Bo Thrane (sekretær)

Internet:

www.danskmongolskselskab.dk

Girokonto: (1551) 784-1582

SWIFT-BIC: DABADKKK

IBAN: DK26 3000 0007 8415 82

Adresse: se under kasserer

Selskabets adresser:

Sekretær: Henrik Bo Thrane
Carl Møllers Allé 33
2860 Søborg
tel: 3966 9497
hbthrane@vip.cybercity.dk

Kasserer: Jan Koed

Carl Bernhards Vej 15, st.tv.
1817 Frederiksberg C
tel: 3322 3728
fax: 3322 3726
email: jk@cadaid.dk

NGO-projekter:

Bulgan Njama
Fuglebo 2
2000 Frederiksberg
tel: 3833 2106
email: dms@dkk.dk
I Mongoliet:
dmcenter@magicnet.mn

Medlemskab:**Kontingent:**

150 kr. pr. kalenderår for personligt medlemskab.
250 kr. for husstandsmedlemskab.
500 kr. for firmamedlemskab.
Tillæg for medlemmer bosat i udlandet: 50 kr.

Henvendelse om medlemskab rettes til kassereren.

Betagende naturoplevelser venter den, der rejser ud på de mongolske stepper.

Freelance journalisten

Helle-Karin Helstrand var sidste år deltager i en rejse på motorcykel med Ida Tind som nyslået rejseleder.

Helle-Karin fortæller levende om de mange små og store oplevelser, der byder sig til for eventyrlystne turister i disse fjernliggende egne.

Foto: Helle-Karin Helstrand

Indhold

Nyt bistandsprojekt for socialt udsatte	3
På motorcykel gennem den blå himmels land	6
Buuz med lamme- og oksekød	12
Przewalskis Rejse i Mongoliet og Nordt Tibet - IV	14
Boganmeldelse: Krigeren	24
Mindeord: Tsecgee	25
Aktuelt	25
Ceremoni til ære for Chinggis K.	26
Kvinder i spurt	27
DMS nyt	28

Nyt bistandsprojekt for socialt udsatte

Efter afslutningen af sit 10-årige bistandsengagement i Mongoliet har Dansk Mongolsk Selskabs NGO-organisation fået Danidas godkendelse til et nyt projekt, der er planlagt til at skulle løbe i 4 år. Projektkoordinator Bulgan Njama fortæller her om projektets formål og indhold.

Dansk Mongolsk Selskab har søgt midler fra Danida til et nyt projekt, som vi har givet overskriften *Styrkelse af Socialt Partnerskab Netværk*.

Ansøgningen blev sendt i august 2006, og efter en lang ventetid kom der endelig et svar fra Danida i februar 2007. Danida bevilger 4,9 mio. kr. til det nye projekt.

Projektets lokale samarbejdspartner er den mongolske paraplyorganisation, *Socialt Partnerskab Netværk* (SPN), og vores langvarige projektpartner, Damost, fungerer som sekretariat for SPN. Det bety-

der, at Damost har koordinerende, rådgivende og formidlende funktioner i organisationen.

Organisationen *Socialt Partnerskab Netværk* blev etableret i 2004 på initiativ af deltagere i den 2-årige socialarbejderuddannelse under projektet *Udsatte grupper*. Organisationen er en sammenslutning af medlemsorganisationer i 10 aimager og 5 Ulaanbaatar-distrikter. Lokalorganisationerne i de 15 områder har hver især vedtægter, bestyrelse og medlemmer. Deres vision er at igangsætte og støtte lokalt baserede sociale tiltag i et samarbejde og med

direkte involvering af lokalområdet. Mobiliseringen og styrkelsen af de lokale kræfter er i den sammenhæng et nødvendigt middel til opnåelsen af lokal indflydelse.

Vi mener, at den nye organisation SPN med økonomisk og anden støtte vil kunne bidrage til løsningen af fattigdomsbaserede sociale problemer på langt sigt. Det langsigtede mål er således en styrkelse af civilsamfundet i Mongoliet, som sigter mod en grundlæggende demokratiseringsproces og langsigtede foranstaltninger til reduktion af fattigdom og marginalisering.

Projektet *Styrkelse af Socialt Partnerskab Netværk* gennemføres i 5 lokalområder omfattende Dundgobi, Dornogobi, Gobisumber aimager og Ulaanbaatars Khan-Uul- og Nalaikh-distrikter. Men det betyder ikke, at de øvrige afdelinger i 10 lokalområder er helt udelukkede. De har stadig mulighed for at deltage i debatter og andre aktiviteter, som baserer sig på frivillighed.

Formål og aktiviteter

Projektet har to formål:

1. Styrkelse (*empowerment*) af 1.200 socialt truede børnefamilier ved lokalt baserede selvhjælpsaktiviteter.
2. Styrkelse af organisationen SPN.

Den primære målgruppe er 1.200 fattige familier, som overvejende er enlige mødre med mange børn. De har utilstrækkelig indkomst, dårlige boligforhold, dårlig sundhedsservice på grund af manglende forsikring. Målgruppen organiseres i 30 selvhjælpsgrupper i de 5 lokalområder.

Den sekundære målgruppe er medlemmerne af organisationen SPN. De er den primære målgruppes supportere. De skal derfor trænes i organisationsarbejde, organisering af selvhjælpsarbejde, opbygning af kapacitet i selvhjælpsgrupper og netværk.

Projektets strategi

Strategien er en kombination af serviceydelser med henblik på styrkelse og kapacitetsopbygning i den primære målgruppe og dennes netværk med det mål at udvikle og styrke den primære målgruppes (de enlige kvinder med børn) evner til at varetage gruppens egne interesser.

Serviceydelser

I kraft af serviceydelserne forbedres de fattige familiers vilkår i dagligdagen, således at familierne efterfølgende får ressourcer til at forsvare egne interesser, deltage i debatter og blive hørt.

Serviceydelserne gives i form af undervisning, træning, mødeaktiviteter med henblik på en forbedret adgang til ressourcer. Desuden skal familierne trænes i at udnytte deres personlige ressourcer på en mere hensigtsmæssig måde.

Derudover gives der støtte til opstart af aktiviteter, der vil kunne bidrage til at forøge familiens indkomst, samt støtte til selvhjælpsgrupperne i gennemførelsen af fælles aktiviteter.

Styrkelse af fattige familier

Gennem projektets selvhjælpsaktiviteter styrkes de fattige familier til at varetage deres egne interesser, organisere sig og udøve indflydelse på ligesindede og andre.

De familierettede aktiviteter er:

1. Etablering af selvhjælpsgrupper.
2. Indtægtsfremmende aktiviteter i familieregi.
3. Træning, *workshops* for selvhjælpsgrupperne og støtteaktiviteter til individuelle familier.
4. Etablering af lokalt baserede organisationer, hvor selvhjælpsgrupperne spiller en afgørende rolle.

Kapacitetsopbygning

Kapacitetsopbygning foregår på tre niveauer:

- Kapacitetsopbygning i den primære målgruppe (de fattige familier).
- Kapacitetsopbygning i SPN's lokalorganisationer.

- Kapacitetsopbygning i SPN's sekretariat (Damost).

Kapacitetsopbygningen i den primære målgruppe (de fattige familier) retter sig mod øget netværk, retfærdigheder, etablering af lokalt baserede organisationer og varetagelse af interesser.

Kapacitetsopbygningen i SPN's lokalorganisationer retter sig mod etablering og organisering af selvhjælpsgrupper og mobilisering af fattige.

Kapacitetsopbygningen i SPN's sekretariat (Damost) retter sig mod organisationens ledelse, demokratisering og i forhold til interessevaretagelse.

Selvhjælpsgrupper

I samarbejde med lokalorganisationer og deres netværk etableres 2 selvhjælpsgrupper med hver 40 familier i hvert af de 5 lokalområder i projektets første, anden og tredje år. Der etableres således 6 grupper i hvert af de 5 lokale områder.

Formålet med selvhjælpsgrupperne er at mobilisere de fattige til at deltage i diskussioner, udveksle synspunkter og erfaringer med andre samt planlægge og gennemføre konkrete opgaver til gavn for hele gruppen.

Selvhjælpsgrupperne arbejder hver for sig, men der etableres tillige et samarbejde mellem grupperne. Det endelige mål er, at selvhjælpsgrupperne smeltes sammen til en lokalt baseret organisation, der effektivt kan forsvare egne interesser.

I selvhjælpsgrupperne åbnes der mulighed for, at de enkelte medlemmer organiserer markedsføring samt salg og køb af råvarer på fordelagtige vilkår. Ideer til forbedring af fx boligmiljøet og gennemførelse af andre aktiviteter vil blive støttet. I et fællesskab vil de enkelte familier stå stærkere.

Indtægtsfremmende aktiviteter

De enkelte familier i selvhjælpsgrupperne arbejder hver især eller i samarbejde med andre med de indkomstfremmende aktiviteter, som de er bedst egnede til eller har mest interesse for.

Aktiviteterne kan fx være forarbejdning/fremstilling af produkter, som størstedelen af befolkningen bruger. Det kan også være reparation af tøj, møbler, fremstilling og salg af brød og dyrkning af grønsager på egen grund.

Den enkelte familie eller flere familier formulerer sammen et realistisk projekt, som herefter modtager finansiel støtte – principielt et lån. Lånet, der modsvarer \$100 til hver familie, bruges til anskaffelse af materialer/råvarer og redskaber. Jo flere familier, der arbejder sammen, des større beløb er der til rådighed for familierne.

Familierne tilbagebetaler 2 gange månedligt 2% af lånet til selvhjælpsgruppens fælleskasse, indtil hele støtten er tilbagebetalt. De tilbagebetalte midler fordeles, således at 50% tilbageføres til den pågældende selvhjælpsgruppe. Denne skal så aftale en konkret anvendelse efter følgende principper:

- En andel anvendes til nye lån for gode betalere (belønning).
- En andel anvendes til rekruttering af nye familier (lån til nye medlemmer).
- En andel anvendes til forbedring af boligmiljø, børnenes tarv mv.

De andre 50% tilgår selvhjælpsgrupperne i fællesskabet. I dette regi skal der ligeledes aftales konkret anvendelse af midlerne. Midlerne anvendes efter følgende principper:

- En andel til fællesfaciliteter (alle 6 grupper i et lokalområde).
- En andel til etablering af en ny selvhjælpsgruppe, herunder lån til denne.
- En andel til organisatoriske aktiviteter, fortalervirksomhed, information.

Tilbagebetalingen til fællesforvaltning og fællesanvendelse understøtter:

- Deltagernes interesse og engagement.
- Gruppeselvstyring.
- Den enkelte står ikke alene.
- Større forpligtelse for overholdelse af procedurer og regler.

- Tilvænnning til at yde for at modtage.
- Tilvænnning til opsparing.
- Ikke-klientliggørelse (stolthed).
- Ejerskab af projektet.
- Projektets bæredygtighed.

Der er stor opbakning til projektet alle steder, og de lokale aimag-råd lover at bidrage til projektet. Hjælp til selvhjælp er meget populært i Mongoliet – lån med henblik på selvhjælp er endnu mere populært. Alle er meget trætte af gævestanden til de fattige. Resultatet er ofte, at de fattige bliver endnu fattigere.

Forventningerne er store til projektet. Succesen afhænger af vores ihærdighed, dygtighed og grundige forberedelse samt effektive samarbejde. ■

Bulgan Njama
Projekt Koordinator

Foto på denne side er taget i juni 2003, hvor deltagerne i den 2-årige socialarbejderuddannelse har afsluttet en 2-dages *workshop* på landet.

På side 3 er nogle gadebørn tilknyttet *Khad*-projektet på besøg på skole 70. De står foran et vægmaleri, som er udført af et hold tidligere *Khad*-børn.

På motorcykel gennem den blå himmels land

27-årige Ida Tin har fået eventyrlysten ind med modernælken. Bare 1 år gammel sad hun på sin mors motorcykel fra Los Angeles til Río de Janeiro. Siden har hun rejst i store dele af verden på to hjul. Nu har hun startet et rejsebureau for eventyrere og er på vej gennem Gobi-ørkenen og Mongoliet – hendes første tur som rejseleder.

Ida Tin synes godt om airag, der er gæret hoppemælk. Det smager som en blanding af A-38 og øl og er Mongoliets nationaldrik.

Lette, hvide skyer danner fine mønstre på den mørkeblå himmel, mens en let vind spreder en krydret duft af vild timian. En hund gør, og to små drenge kigger nysgerrigt ud af den lave dør i hytten, der er lavet af filt. En flok danskere på motorcykel er et sjældent syn blandt nomaderne i Mongoliet.

Da 27-årige Ida Tin tager sin hjelm af og stopper motorcyklen, en Honda XR 250, kommer også kvinderne frem fra den lille runde hytte, deren, som udgør familiens hjem. Ved siden af ligger andre to gerer, for nomaderne samler sig ofte i grupper på to eller tre familier, som hjælper hinanden med at passe dyr og børn.

– En af de dejlige ting, jeg oplever i Mongoliet, er, at det virker, som om forældrene er meget kærlige ved deres børn. Jeg har selv haft en meget tryk barndom. Mine forældre har begge arbejdet hjemme, så vi har aldrig været alene, når vi kom fra skole, fortæller Ida Tin.

Hendes forældre, Hjalte Tin og Nina Rasmussen, har rejst meget

Gerens dør er smukt dekoreret. Den er 30 år gammel. Men det lærred, der beskytter filten, skiftes ud med 3 års mellemrum.

sammen med deres to børn, Ida og storebroderen Emil. De bor lidt uden for Mørke på Djursland og har levet af at skrive og holde foredrag om deres rejser. Nu bor Ida i København sammen med sin norske kæreste Oddne Lægred, der også er med på turen.

Lever som nomader

– Jeg føler mig meget privilegeret. Både fordi jeg er dansker, og fordi jeg altid har haft mine forældre tæt på, da jeg var barn. Mongolernes liv ser også dejligt ud på en sommerdag, men jeg kan jeg ikke lade være med at tænke på, at livet må være barskt for dem om vinteren, når det bliver ned til 30 graders frost, siger Ida Tin.

Omkring en fjerdedel af Mongoliets befolkning lever som nomader hele året. I vinterhalvåret går børnene i skole i den nærmeste lille by. Mange børn overnatter på skolen, fordi der kan være langt fra skole til hjem, og kun de færreste har bil. Al transport foregår på kamel og hesteryg – eller for de økonomisk bedre stillede på motorcykel. Skolebørnenes sommerferie begynder allere-

de i slutningen af maj og varer frem til september. I den periode hjælper børnene til med dyrene.

Veje uden asfalt

Ida Tin tager sin sorte jakke og rygskjoldet af, men beholder de tykke bukser på. Tøjet minder allermost om skitøj og er vand- og vindtæt. Det er nødvendigt, selv om solen bager, og temperaturen nærmer sig de 30 grader, for vejene er meget ujævne. Asfalt er en sjældenhed i landet, der er cirka 35 gange så stort som Danmark. Kun omkring 1.600 kilometer er belagt med asfalt. Resten er sand, jord, grus og mudder – alt afhængig af om man kører i bjerge, ørken eller på stepper. Mange steder er vejen kun et hjulspor. Om vinteren er jorden dækket af sne og is.

– Jeg tager ingen unødige chancer, når jeg kører. Der er for meget på spil til, at jeg vil køre dumt. Det gælder både mit helbred og mit arbejde, fortæller Ida Tin.

Hun har netop startet et rejsebureau sammen med sin far. Det henvender sig til folk, der vil opleve de fjerneste egne af verden fra en motorcykel. Turen til Mongoliet er

Ruten gennem Gobi-ørkenen varierer. Ida møder alt fra sand til mudder, sten, grus og stepper med spredt græs.

De heste, der bliver brugt som rideheste, er altid bundet tæt ved geren.

bureauets jomfrutur, og med sig har Ida og Hjalte Tin en gruppe eventyrere på motorcykler og nogle terrængående biler med mongolske guider, en kok og et par eventyrlystne danskere, der ikke kører motorcykel.

– Jeg har et rigtigt godt forhold til mine forældre. Min far fik ideen til rejsebureauet, som vi kalder *Moto Mundo*. Moto for motorcykler og Mundo for verden. Han tilbød os alle at være med, men Nina er et andet sted i sit liv lige nu, og Emil er ikke blevet ramt af rejse-bacillen i lige så høj grad, som jeg er, fortæller Ida. Hun har det meget fint med at arbejde sammen med sin far og føler, at de supplerer hinanden i deres samarbejde.

– Vi respekterer hinanden for det, vi hver især kan og er meget lige i vores samarbejde. Jeg har prøvet at starte en virksomhed før, og min far har livserfaringen, siger Ida Tin.

Smilende unger

De små nomadedrenge er klædt i stumpede t-shirts og lærredsbuser, da de kommer de danske gæster i møde. Moren har en dreng på godt et år på armen. Han gemmer sig ind til hendes hals og har bare en lille undertrøje på. Alle smiler nysgerigt og imødekommende, men ingen af dem forstår engelsk.

– Børnene er ikke helt rene, men sådan tror jeg altså også, at Emil og jeg tit har set ud, smiler Ida. – I hvert fald på vores rejser.

Ida vil gerne selv have børn. Mindst to. Og det skal ikke vare så længe, selv om hun gerne vil fortsætte med at rejse.

– Mine børn skal have søskende, for min allerbedste legekammerat var min storebror, Emil. Mine forældre er jo beviset på, at man sagtens kan rejse, selv om man har børn. Min far har altid sagt, at det

bedste han har gjort, er at få børn. Jeg har også lært af mine forældre, at man ikke skal skynde sig at nå en masse, før man bliver forælder. I stedet for skal man gøre det, man gerne vil, sammen med sine børn, fortæller Ida. Kæresten Oddne har lige fået kørekort til motorcykel og får indimellem lov til at overtage Idas motorcykel på turen. Ellers sidder han i en af følgebilerne.

– Man skal koncentrere sig hele tiden, når man kører i dette terræn, så det er fint også at sidde i bilen og snakke med de andre og nyde udsigten, og Oddne nyder at få lov til at køre en gang i mellem. Jeg bruger også en masse energi på at holde øje med, at alle deltagerne har det godt, fortæller Ida Tin. Hun kører bagerst det meste af tiden for at sikre sig, at alle er med.

Et indrammet familiealbum er fast inventar i enhver ger.

Hopperne skal malkes

Foran gererne går en flok får og græsser. Der er langt mellem græstotterne, for sommeren er varm, og der falder kun lidt regn. Bag hytten arbejder mændene med familiens mange heste, der ligner en blanding mellem islændere og zebraer uden striber. Hestene udgør sammen med fårene familiernes levebrød. En af mændene kommer ridende til. Han har måske været på besøg hos en nabo flere kilometer væk.

Det er tid til at malke de ti hopper. De er lette at få fat i, selv om de hverken er bundet eller hegnet ind. Det er føllene til gengæld, og derfor bliver hopperne i nærheden. Først får føllet lov at sutte, for så kommer mælken lettere. Da de ældste døtre er færdige med at malke, er spanden

kun halvt fuld. Men hopperne bliver malket i alt fire gange på en dag.

To hingste er bundet til en snor, der er udspændt mellem to træpæle. Det er familiens rideheste, der jævnligt skiftes ud med andre hingste i flokken. Mongolerne rider kun på hingstene, for hopperne skal have føl. En enkelt hest har et blåt bånd om halsen. Det er familiens favorithest, som var en bryllupsgave. De tre familier har i alt omkring 40 heste og er relativt velstillede. Når de skal til byen for at købe de varer, de ikke selv kan fremstille, må de sælge en hest eller et får.

De danske gæster bliver – ligesom andre der kommer forbi – budt inden for i geren, der viser sig at være udstyret med både fjernsyn og stereoanlæg. I midten er ildstedet, hvor husmoderen tænder op med hestemøg. Langs væggene i geren står senge med tæpper i alle farver, og ved siden af står et par taburetter.

Geren er 30 år gammel og betrukket med filt, der er lavet af uld fra kameler. For at beskytte ulden ligger der et tyndt lag lærred udenpå. Det bliver skiftet ud hvert tredje år. Døren er fint dekoreret, og det indvendige træværk er malet orange. På væggen hænger billeder af hele familien bag glas.

Ost og hoppemælk

Gæsterne sætter sig på de to senge, mens faren, som er familiens overhoved, tager den sidste seng, lige over for døren. Resten må sidde på gulvet, der er dækket af noget, der allermest ligner voksdug. En tallerken bliver sendt rundt. Ida tager imod med begge hænder, for sådan gør mongolerne.

– Jeg bruger altid meget energi på at tænke over, hvordan man skal gøre for ikke at overtræde de lokales regler. Det er noget af det, jeg har lært ved at rejse meget, fortæller Ida

Når holdet stopper ved en brand, er det dejligt med en hurtig afkøling. Tøjet tørrer hurtigt i de næsten 40 grader.

Tin. På tallerkenen ligger nogle små lysebrune stykker. Det er en slags ost, som er tørret og meget hård at bide i. Mælkeprodukter udgør sammen med kød fra kvæg, får og heste en stor del af mongolernes føde.

Da alle har fået ost, går en skål med en hvid væske rundt. Det er en mongolsk specialitet, airag, som består af hoppemælk, der er gæret i 4-5 dage. Den indeholder masser af næring, og selv om den på grund af gæringen indeholder en lille smule alkohol, drikker de små børn den også.

– Airag smager som en blanding af øl og A-38. Man skal lige vænne sig til smagen, men så er det helt fint, siger Ida og tager en slurk af

skålen, inden hun sender den videre.

Det er tid at sige farvel, og Ida giver familien en æske med chokolade.

– Selv om de har, hvad de skal bruge, vil jeg gerne sige tak fordi, vi måtte komme indenfor. Det er min måde at vise dem respekt på, forklarer Ida, inden hun igen tager jakken og hjelmen på og er klar til at køre videre.

En stjerneklar nat

Da hun sætter sig op på sin motorcykel, smiler de ældste kvinder til hende og stikker tommelfingeren i vejret.

– Det glæder mig at se deres reaktion, for mange synes, at motorcykler er for mænd. Men hvorfor kan vi kvinder ikke også synes, at det er sjovt at køre på mo-

torcykel. For mig er det en dejlig måde at se verden og ikke mindst naturen på, og så kan man stoppe og slå sit telt op, når man vil, siger Ida og starter sin motorcykel. Himlen er stadig mørkeblå, men der er kommet flere skyer.

Det første stykke vej går det hurtigt – omkring 60 kilometer i timen. Vejen består af grus og er nogenlunde plan. Men så kommer sandet, og tempoet sættes ned.

– Det er krævende at køre i sand. Jeg skal hele tiden holde godt fast i styret og klemme sammen med benene om cyklen for at holde den oppe. Man bruger en masse muskler, som man ikke plejer at bruge. Og så skal jeg være opmærksom

hele tiden. Jeg har meget respekt for sandet. Min mor væltede en gang i sand i Sudan og brækkede sin højre arm, fortæller Ida Tin, inden holdet stopper tæt på endnu en nomadefamilie. Familien avler kameler, for her er ikke græs nok til heste.

Efter en kop kaffe og et besøg på familiens udendørs lokum går turen videre gennem sandet. Alle når helskindede frem til dagens mål, et område i Gobi-ørkenen med røde sandbjerge, Bayanzag. Nu er det tid til aftensmaden, som den mongolske kok fremtryller på to gasblusbag i en af bilerne. Og så skal telte slås op, inden solen forsvinder, og himlen bliver så sort, at mælkevejen og tusindvis af stjerner skaber deres eget, helt uforglemmelige billede på himlen.

Turen gennem ørkenen og over stepperne er ved at være slut, og Ida ser med glæde og optimisme frem til sin næste tur som rejseleder i *Moto Mundo*.

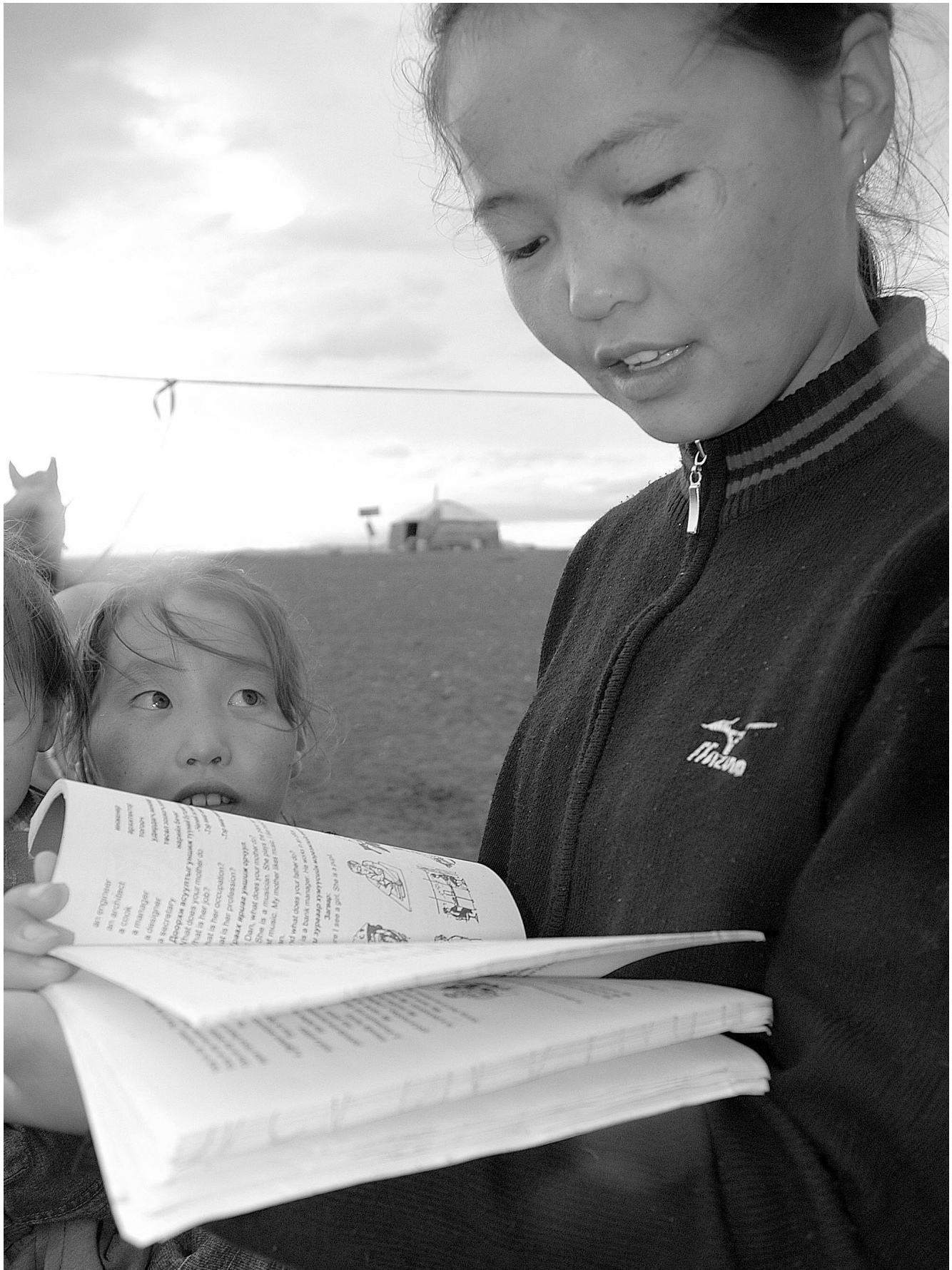
– Vi har haft en god begyndelse på vores rejsebureau og fået bevis for, at vores koncept holder. Vi har også med succes fået afprøvet vores evner som rejseledere. Men jeg vil gerne understrege, at det er vigtigt at have indfødte rejseledere med. Det er den bedste indgang til et nyt og fremmed land, siger Ida Tin. ■

Tekst og foto:

Helle-Karin Helstrand

Artiklen blev første gang bragt i *Familie Journalen* 34, 21.08.06. *Moto Mundo* arrangerer også i 2007 en rejse til Mongoliet, se www.moto-mundo.com

Børnene går i skole i 11 år og lærer engelsk. De vil meget gerne bruge de få ord, de har lært, når der kommer udlændinge på besøg. Pigen her er 13 år og har fundet sin engelskbog frem.

Burmaa og Selenge har taget initiativet til vores nye artikelserie med mongolske madopskrifter. Vi lægger ud med opskriften på buuz, som er mongolernes yndlingsret, både til hverdag og fest. I UB serveres buuz i alle restauranter og cafeer.

Buuz med lamme- og oksekød (dampede mongolske dumplinger)

Ingredienser:

(ca. 40 buuz)

Dej:

Ca. 1½ dl vand
Ca. 500 g mel
½ t.ske salt

Fyld:

500 g hakket oksekød
150 g hakket lammekød
1 løg hakket i mindre stykker
3 hakkede hvidløg
Lidt hakket kål
1½ t.ske salt
Peber
Ca. ½ glas vand

Tilberedning:

1. Bland mel, salt og vand til en smidig dej. Lad den stå under en skål i 30 min.
2. Bland alle ingredienser til fyldet.

3. Rul dejen til en lang rulle på et let melet bord og skær den i små stykker.
4. Lav små runde flade, tynde stykker dej (ca. 2 mm).
5. Læg en skefuld kødblanding på den flade dej og form buuz.
6. Kog vand i en dampgryde. Smør bunden af buuz i lidt olie og læg dem på en dampplade. Læg dampplader med buuz på i dampgryden når vandet koger. Husk at vandet skal koge, når man lægger buuz i, ikke før.
7. Læg et låg på gryden! Og kog buuz i ca. 15-20 min. Vigtigt! Låget må ikke tages af, mens buuz bliver dampet!
8. Tag låget af og vift kraftigt dampen af. Tag buuz fra gryden. Og de er klar til at spise. Buuz smager godt med soyasauce.

Kartoffelsalat *Niislel*

(»hovedstadssalat«)

Ingredienser:

(4 portioner)

1 kg kartofler
 3-4 hårdkogte æg
 1 dåse ærter (dåseærter passer bedst til denne salat)
 4-5 stykker syltede agurker
 200 g ægte mayonnaise
 150 g kogte pølser
 Salt, peber
 Man kan tilsætte forårsløg i salaten

Tilberedning:

1. Skræl kartofler og skær dem i små terninger (ca. 1 cm). Kog dem til de er færdige. Tip: brug ½ t.ske eddike i vandet for at få den rigtige konsistens. Lad de færdige kartofler stå i koldt vand i 5-10 min, hæld vandet af.
2. Skær agurker, æg og pølser i små terninger.
3. Bland alle ingredienserne i en skål, tilsæt salt, peber og mayonnaise. Salaten er færdig.

Buuz-kokkene Burmaa (til venstre) og Selenge i sving.

Workshop

De to kokke vil til efteråret arrangere en *workshop*, hvor de vil vise, hvordan man laver buuz og salaten. Interesserede får mulighed for at tilmelde sig arrangementet. Prisen bliver ca. 50 kr. pr. deltager. Mere om dette arrangement i næste nummer af Ger.

Nikolai Przewalski 1839-88

Den sydlige Del af Gobis Højslette, Vesten for Hoang-hos Mellemløb, er en vild og øde Ørken, som beboes af Olytmongolerne og benævnes Ala-schan.

Den ganske flade Slette har efter al Sandsynlighed i fjerne Tider udgjort en uhyre Indsø; herom vidner den haarde, saltholdige Lerbund, den sandklædte Overflade og de saltagtige Indsøer, der findes i Lavningerne. Milevidt seer man ikke Andet end Sand, der truer med at kvæle den Rejsende ved sin brændende Hede eller at begrave ham, naar Stormen sætter det i Bevægelse.

Disse Sandsletter have en saadan Udstrækning, at Mongolerne have givet dem Navnet »Tyngeri« d. e. Himlen. Forgjæves spejder man her efter en Draabe Vand; intet levende Væsen er at see, og den Dødsstilhed, der hersker overalt, fylder den ensomme Vandrerers Sjæl med Rædsel. I Sammenligning med denne Ørken synes Kusuptschaerne eller Sandstrækningerne i Ordos smaa, og medens man der af og til støder paa Oaser med frisk Grønt, findes her ikke en eneste frugtbar Plet. Den Smule Plantevæxt, som man seer paa enkelte Steder, er af den allertarveligste Art og indskrænker sig til enkelte vantrevne Buskvæxter og nogle faa Græsarter.

Blandt disse er Saxaulen eller den mongolske Sak og Græsarten

Przewalskis Rejse i Mongoliet og Nordtibet - IV

I dette fjerde og sidste afsnit af serien om Przewalskis første ekspedition 1870-73 følger vi ham på rejse i Gobi-ørkenens sydligste og mest ubarmhertige egne. Som altid har han et vågent blik for landskaberne og det plante- og dyreliv, som på trods af de ekstreme naturforhold, alligevel udfolder sig. De gør ophold i byen Dyn-juan-in, hvor de er gæster hos den lokale 'Amban', fyrste. I juni 1872 bryder de op og fortsætter sammen med en karavane rejsen mod syd til Gan-su og klostret Tscheibsen, som 3 år forinden var blevet overfaldet af de oprørske dunganere. Ved ankomsten til det frodige Gan-su passerer den kinesiske mur, som her kun er en jordvold.

Sulchir (Agriophyllum Gobicum) de mest fremtrædende. Den første er en træagtig Plante, der vegeterer enkeltvis selv i det bare Sand og naer en Højde af 10-12 Fod, medens Stammen kan blive en halv Fod tyk. Dens løse Ved afgiver et udmærket Brændsel, og de bladløse, tornede Grene udgjøre Kamelerens vigtigste Næring i denne Ørken. Mongolerne opslaae deres Jurter i Læ af disse Træer, der dog tage noget af for de kolde Vinde, og efter Sigende finder man ogsaa snarest Vand i de Egne, hvor Sakken groer. Sulchir-Græsset er dog af endnu større Vigtighed for dem og fortjener med Rette sit Navn »Ørkenens Gave«. Denne tornede Saltplante opnaer en Højde af 2-3 Fod og voxer i det bare Sand, hvor ellers ingen anden Plante vil trives; den blomstrer i August Maaned, og de smaa nærende Frø, der afgive en velsmagende Føde, modnes i Begyndelsen af Oktober. Høsten er

bedst efter en regnfuld Sommer, thi i langvarig Tørke visner Planten, og Mongolerne lide derunder hele Aaret rundt. Efter at være aftærsket bages Frøet over en langsom Ild og stødes derpaa i en Morter, indtil det forvandles til et meget velsmagende Melstof, som koges og nydes i The. Planten tjener tillige som Foder for Husdyrene, der sætte stor Pris paa den og trives godt ved den. Den findes forøvrigt ikke alene i Ala-schan, men overalt i Gobi, Ordos og Zaidam.

Ala-schan er fattig paa Dyr som paa Planter; foruden den sorthalede Antilope (Chara-sultaen) findes Ulve, Ræve, Harer, Pindsvin og nogle mindre Gnavere, deriblandt to Arter Sand-Maar, af hvilke den ene udelukkende lever mellem Saxaul-Buskene, hvor den da undergraver Jorden i den Grad, at det er ganske umuligt at ride paa saadanne Steder. Hele Dagen igjennem hører man disse Smaadyrs Pi-

ben, en Lyd, der er ligesaa sørgelig og ensformig, som alt Andet i Ala-schan.

Blandt Fuglene er den mærkeligste den saakaldte Cholodschoro (*Podoces Hendersoni*), der er paa Størrelse som vor Ellekrage, og hvis Flugt har en Del tilfælles med Hærfuglens. Det er en ægte Ørkenboer, som kun findes paa de goldeste Steder; saasnart Jordbunden bliver lidt mere frugtbar, forsvinder den strax; den er derfor ligesaa lidt som den sorthalede Antilope noget velkomment Syn for den Rejsende. Af andre Fuglearter maa nævnes Ørkenfalken, som overvintret her i talløse Skarer, desuden flere Lærke- og Spurvearter. Om Sommeren gjæstes Ala-schan endvidere af smaa Traner (*Grus Virgo*), der ernære sig af de utallige Firben, som findes i Ørkenen. Naar der ikke findes Sumpe i Nærheden, søge Tranerne til Kilderne for at drikke, og, da de ikke forstyrres af Mennesker i disse ensomme Egne, blive de meget tamme. Af andre Trækfugle saae vi kun faa, der fløj i stor Afstand fra Jorden uden at standse, og kun sjældent kredsede en ensom Glente over vort Telt, i Haab om, at der maaske kunde falde Lidt af til den.

Ørkenen huser som sagt en utalrig Masse Firben, der tjene til Føde for Krager og andre Fugle; men ogsaa Ulve, Ræve og de mongolske Hunde tage til Takke med dem i Mangel af bedre Kost.

Mongolerne i Ala-schan afvige i det Ydre meget fra Chalcha-Mongolerne og synes at staae midt imellem disse og Kineserne. Under Paa-virkning af de Sidste er deres Karakter undergaaet en betydelig Forandring, de ere blevne ligesaa hengivne til Opium, som de egenlige Kinesere, men derimod have de ikke taget Exempel af dem i Retning af Flid, og her, som overalt i Mongoliet, har den kinesiske Indflydelse snarere bidraget til at fordærve Befolkningen end til at hæve

Tam yak.

den. Det er meget fattige Folk, hvis Hovedbeskæftigelse bestaaer i at opdrætte Kameler til Transport af Salt og andre kinesiske Varer. Da Vegetationen er saa sparsom, holdes der kun et ringe Antal Heste, Hornkvæg og Faar; derimod have de ikke saa faa Geder, og imellem Bjergene græsser der Hjorde af Gryntoxer (Yak), som tilhøre den regerende Fyrste og hans Sønner. Ala-schan er meget tyndt befolket, navnlig siden Dunganernes Indfald 1869, to Aar før vort Besøg. Efter hvad de Indfødte fortalte os, forblev der kun 1000 Jurter (Filttelte) tilbage i Landet efter dette Indfald, og naar man regner 5–6 Personer for hver Jurte, kan Befolkningen anslaaes til 5–6000. Byen Dyn-juan-in (Vajan-fu) Vest for Ala-schan Bjergene, hvor den regerende Fyrste residerer, var den eneste, som undgik den almindelige Ødelæggelse.

Fra Dyn-chu slog vi ind paa den lige Vej til denne Stad, for saa vidt som man kan tale om Vej, hvor der paa mange Steder ikke engang er nogen Sti. Distancen mellem de to Byer er 25 Mile, og for hver tredie eller fjer-

de Mil er der gravet Brønde, ved hvilke der er oprejst en Jurte for de Vejfarende, men Mennesker træffer man ikke. Derimod fandt vi paa vor anden Dagsmarsch en for disse Egne stor Sjældenhed, nemlig en Kilde med koldt, godt Vand, der vandede en saftig, grøn Eng, og holdt i den Anledning en Extra-Rastdag, thi det var over fire Uger siden, vi havde faaet en Drik ordenligt Vand. Forøvrigt var Rejsen nu mindre trættende, da Heden var taget betydeligt af. Ligesom i Ordos danner Flyvesandet smaa Høje, der brede sig til alle Sider og tabe sig i den fjerne Horisont, medens Stien snoer sig hen imellem Sak-Buskene, hist og her krydset af smalle Kløfter. Ve den, som forvilder sig her om Sommeren, naar ørkenen gløder som en Bagerovn! Omtrent ti Mil fra Dyn-juan-in trækker Flyvesandet sig bort fra Vejen, der nu gaaer hen over sandholdig Lerjord, som er bevokset med Scharaldscha eller Mark-Bynke, der af Mongolerne benyttes som Brændsel. Denne Slette strækker sig lige hen til Ala-schans Bjerge, der hæve sig som en massiv Mur, synlig i en Snes Miles Afstand; enkelte Toppe vare allerede bedækkede med Sne,

skjøndt Kjæden intetsteds naaer Snegrændsen.

I Dyn-juan-in, hvor vi ankom den 26de September 1871, bleve vi endeligt engang venligt modtagne. Fyrsten sendte os tre af sine Embedsmænd imøde, og da vi paa deres Spørgsmaal erklærede, at vi ikke vare Missionærer, rakte de os Haanden til Velkomst. De forklarede, at dersom vi havde været Missionærer, vilde vi ikke have faaet Lov til at komme ind i Byen, og vi maatte bestemt love ikke at besvære Nogen med vore religiøse Anskuelse. Dyn-juan-in ligger omtrent 2 Mil Vest for den midterste Del af Ala-schan-Bjergene, og ti Mil Nord-Vest for den store kinesiske By Ninghia i Provindsen Gan-su. Den er omgivet med en Jordvold, en Kvartmil i Omkreds, der netop var bleven istandsat i Tilfælde af en fjendtlig Belejring, og Sten og Bjælker laae paa rede Haand for at møde et Angreb; uden paa den nordlige Side var der opført tre smaa Forter, omgivet af Palissader. Indenfor Volden boer Fyrsten, og her findes tillige adskillige kinesiske Butikker og Barakker for de mongolske Soldater. Udenfor laa der tidligere flere Hundrede Huse, men da Muhamedanerne belejrede Byen, ødelagde de denne Forstad tilligemed Fyrstens Sommerpalads, der var omgivet af en lille Park; denne sidste, der tidligere indesluttede adskillige Damme, danner et lille Eden midt i de øde Omgivelser.

Fyrsten eller »Ambanen« (Guvernøren), som han kaldes, er af Fødsel en Mongol, men forøvrigt en fuldstændig Kineser og ved Giftermaal beslægtet med den kejserlige Familie¹⁾. Hans Gemalinde var imidlertid død, før vi besøgte ham, og hendes Plads er nu optagen af ad-

Lama »klædt på til bøn«.

skillige mongolske Medhustruer. Han er en Mand paa omtrent fyrretyve Aar, har et ret intelligent Ansigt og er af Karakter en Despot, der ikke kjender anden Lov end sine Luner. Ambanen tilbringer hele Dagen i sin Bolig, hvor han fordriver Tiden med at ryge Opium, og viser sig aldrig offentligt; før Dunganernes Indfald plejede han derimod af og til at gjøre en Rejse til Peking. Han har tre Sønner, af hvilke den ældste er Arving til hans fyrstelige Værdighed, den anden har helliget sig Klosterlivet, og den yngste, Sia, har intet bestemt Kald eller Stilling. Den ældste Søn saae vi kun en eneste Gang, og jeg har derfor ikke Meget at sige om ham; den næstældste derimod er en smuk Yngling paa 21 Aar af et livligt, heftigt Temperament, men tarveligt begavet, saa at han tager alt for gode Varer, hvad Lamaerne fortælle ham om hans Gjenfødelse, Undere og øvrige Hel-

lighed. Sin Stand betragter han dog kun som en Kilde til ubegrændset Magt og uhyre Rigdomme, medens hans ungdommelige Fantasi samtidigt higer efter Noget, der bedre kan tilfredsstille den end de daglige Bønner, Profetier og Velsignelser, og med sand Lidenskab hengiver han sig til Jagtens Glæder. Han kjøbte en af vore Bøsser og morede sig med at skyde Fugle i sin Have udenfor Byen, men hans Tilbedere vilde ikke lade den stakkels Fyr nyde denne Fornøjelse i Fred, og engang da Pylzow var i Besøg hos ham, anmodede han denne om at jage de Andægtige bort, da de skræmmede Fuglene. I det Hele taget passede hans Levevis sig kun daarligt for en buddhaistisk Helgen; men Lamaerne i hans Følge vovede ikke at knye, ja han havde endog omdannet to Hundrede af disse Lediggængere til en taalelig Trop Soldater, som bleve udsendte for at bortjage Dunganerne fra Omegnen. Den yngste Prinds, Sia, var en vild og udskejende Krabat, der kun elskede Krig og Jagt og var en lidenskabelig Rytter. Ambanens Minister eller betroede Raadgiver var en snu Lama ved Navn Baldyn-Sordschi, som under et fleraarigt Ophold i Lassa var bleven indviet i den buddhaistiske Religions Mysterier og senere efter sin Tilbagekomst saa godt forstod at vinde Ambanens Tillid, at denne gjorde ham til sin fortrolige Raadgiver. Hvert Aar rejser han til Peking for at gjøre Indkjøb for Fyrsten, og han har ligeledes været i Kiachta og der gjort Bekjendtskab med Russerne. Det var nærmest ham, som vi havde at takke for, at vi bleve saa godt modtagne, idet han bevidnede, at vi virkelig vare Russere. Forøvrigt bruges det Navn af Mongolerne som en al-

mindelig Benævnelse for alle Evropæere, og Ordet »fransk« eller »engelsk« tilføjes kun, naar det behøves. De gode Folk synes nemlig at troe, at Franskmændene og Englænderne ere Vasaller af »Zagan Khan« eller den hvide Czar.

Vor Ankomst satte Beboerne i Dyn-juan-in i stor Bevægelse, og vi bleve atter her Gjenstand for en yderst generende Nysgjerrighed, der endog gik saa vidt, at de paatrængende Gjæster klatrede op paa Huset og stak Hul i Papirusrunderne for at faae os at see. Det var for-gjæves, at Vagten søgte at holde dem borte; aldrig saasart var en Flok dreven bort, før der indfandt sig en ny Sværm, og saaledes blev det ved den ene Dag efter den anden.

To Dage efter vor Ankomst af-lagde vi Besøg hos Fyrstens to yngre Sønner, og et Par Dage senere fik vi Audiens hos den ældste Prinds, men Fyrsten selv kunde vi ifølge Etiketten ikke faae at see den første Uges Tid. Vi maatte efter Skik og Brug introducere os hos dem Alle med Gaver, men modtog selv til Gjengæld betydelige Foræring, saasom et Par Heste, Sølvarmbaand, Guldringe o. s. v. Medens vi ventede paa at faae Audiens hos Ambanen, afsatte vi de Varer, vi havde medbragt fra Peking, til Baldyn-Sordschi og de andre Herrer, som jævnlige besøgte os, og gjorde en ret god Forretning, thi de enkelte Ting, vi havde med os fra Rusland, Naale, Knive, Glasperler, Tobaksdaaser, Smaaspejle, o. s. v. betaltes med indtil deres syvdobbelte Værdi.

Sordschi-Lama, der kom til os et Par Gange dagligt, havde meget at fortælle om Tibet. Blandt Andet fik vi at vide, at ingen Pilegrim, der kommer til Lassa, faaer Dalaj-Lamaen at see uden at betale derfor; første Gang er Entreen tre til fem Lan (18–30 Kroner), senere hen slipper man med een Lan; men den-

ne Taxt gjælder kun for Smaafolk, thi rige og fornemme Folk, som vil le bevidne Guden deres Ærefrygt, medbringe ofte meget betydelige Foræring.

Af Baldyn-Sordschi fik vi ogsaa nærmere Oplysning om Buddhais-ternes forjættede Land, der er en Ø, Schambalin kaldet, som ligger langt oppe i det nordlige Hav. Paa denne Ø findes der fuldt op af Guld, Kornet bliver overmaade højt, og Fattige kjendes slet ikke, kort sagt: hele Landet flyder med Mælk og Honning. Om 450 Aar, 2500 efter at Forjættelsen er givet, skulle Buddhaisterne tage dette herlige Land i Besiddelse. Paa den Tid ville nemlig Dunganerne rejse sig til nyt frygteligt Oprør og ødelægge hele Tibet, hvorefter Landets Befolkning under Dalaj-Lamas Anførsel vil udvandre til Schambalin og der blive modtaget med aabne Arme af Fyrsten, som naturligvis ikke er noget almindeligt dødeligt Menneske. Dunganerne ville imidlertid underkaste sig hele Asien og Evropa, men naar de derefter vende sig mod Schambalin, vil den hellige Monark samle sin Hær, drive dem tilbage til deres eget Land og udbrede Buddhas Lære til alle de betvungne Folk.

Endeligt fik vi da den forventede Indbydelse til at gjøre Ambanen vor Opvartning. Besøget fandt Sted om Aftenen i hans Fanse, der var meget net udstyret og blandt Andet indeholdt et stort evropæisk Spejl, som han havde kjøbt i Peking. Tændte Stearinlys i Nysølv-Lycestager stod omkring paa Bordene, hvor der tillige var anrettet Forfriskninger for os: Nødder, Kager, russisk Sukkergodt, Æbler, Pærer o. s. v. Da vi havde bukket for Fyrsten, indbød denne os til at tage Plads paa de evropæiske Stole, der vare stillede frem for os, og aabnede derpaa en Samtale ved Hjælp af Kosakken, der tjente os som Tolk.

Efter at han havde gjort os nogle almindelige Spørgsmaal om vort

Befindende, vor Rejse o. s. v., maatte vi fortælle ham om Rusland og Forholdene der, da han pludseligt spurgte: »Er det sandt, at Taarevældet i det menneskelige Øje bruges i Fotografien? Thi jeg har hørt, at Missionærene i Tientsin stak Øjnene ud paa de Børn, der vare dem betroede, for at benytte dem paa denne Maade²⁾«. Da jeg forsikrede ham, at dette Rygte var fuldstændig ugrundet, bad han mig om at skaffe ham en Maskine, som kunde tage Portrætter, og gav sig ikke tilfreds, før jeg havde forsikret ham, at Glassene i en saadan Maskine upaatvivlelig vilde gaae itu, inden den naaede Ala-schan. Om de evropæiske Forhold havde han kun meget taagede Forestillinger, idet han stod i den Formening, at Frankrig og England vare Vasalstater af Rusland, og at det kun var med Czarens Tilladelse, at de i sin Tid havde paaført Kina Krig. Ligesaa daarlig Besked vidste han om, hvordan det var gaaet ved denne Lejlighed, og troede fuldt og fast, at Evropæerne ene havde den kinesiske Kejsers Naade at takke for, at de ikke vare blevne huggede ned til sidste Mand. Vor Audiens varede en Time, og inden vi tog afsted, fik vi Tilladelse til at gjøre en Udflugt til de nærliggende Bjerge.

Disse, der danne Grændsen mellem Dyn-juan-in og Provindsen Gan-su, kaldes med et fælles Navn Ala-schan og strække sig fra Nord til Syd som en 30 Mile lang, men meget smal Bjergkjæde, hvis højeste Toppe hæve sig 11,000–11,500 Fod. Imidlertid naae de dog ikke Grændsen for den evige Sne, og selv paa de højeste Tinder smelter Sneen altid om Foraaret. Skjøndt Klimaet er temmelig fugtigt, mangle Kilder dog næsten ganske, rime-ligvis fordi Skraaningerne overalt ere saa stejle, at Vandet ikke kan faae Tid til at samle sig.

Ala-schan Bjergene, der maae antages at have hævet sig ved en vulkansk Revolution, bestaae af en

Blanding af Skifer, Kalksten, Porphyry, Gnejs og glimmerholdig Sandsten, og der findes her udmærkede Kulminer. Nærmest ved Sletten ere Bjergskrænterne bedækkede med Græs og smaat Krat; højere oppe ere de skovbevoxede; paa Vestsiden er det Fyr, blandet med Poppel og Pil; paa Østsiden Bævre-asp, blandet med Hvidbirk, Gran og træagtige Enebærbuske. Den tætte Underskov bestaaer hovedsagelig af Spiræa, Hassel og den tornede Kugle-Akacia (*Caragana jubata*), som Mongolen kalder »Kamelhale«. Tidligere fandtes der en temmelig talrig mongolsk Befolkning mellem disse Bjerge, og ikke mindre end tre Klostre, som alle bleve ødelagte af Dunganerne.

Tværtimod vor Forventning viste det sig, at Fugleverdenen kun var meget sparsomt repræsenteret, hvad der rimeligvis har sin Grund i den før omtalte Mangel paa Vand. Blandt de Arter, vi fandt, var »Ørefasanen« (*Crassoptilon auritum*) den mærkeligste. Denne sjeldne Fugl, Mongolernes Chara-taka eller sorte Høne, udmærker sig ved en lang, ørelignende Fjerbusk paa Baghovedet; den er derhos meget større end den almindelige Fasan, har kraftige Ben og en stor Hale, hvis fire midterste Fjer ere forlængede og ligesom revne fra hverandre; det saakaldte Øre og Halefjere ere hvide, Benene og den nøgne Hud paa Siden af Hovedet røde; ellers er Fuglens Fjerklædning af en blaaagtig Metalfarve, og Han og Hun ganske ens. De leve i smaa Flokke og opholde sig mest i Naale- og Løvskovene; Mongolerne fortalte os, at der forhen fandtes mange flere af disse Fugle, men at mangfoldige af dem vare døde af Kulde og Sult i den strenge Vinter 1869–70.

Blandt de store Pattedyr maa nævnes Hjorten, Moskusdyret og Stenbukken, der af Mongolerne kaldes Kukujeman eller den blaa Buk.

Af Rovdyr findes Ulve, Ræve og Ildere. Særdeles spændende er Jagten paa Kukujemanen, der findes i stor Mængde navnlig i den vildeste Del af Bjergene. Dette Dyr, der ikke er meget større end et almindeligt Faar, er af en grøn eller gulbrun Farve; den øverste Del af Snuden, Brystet, Forbenene og Halespidsen ere sorte, Bugen hvid og Bagbenene hvidgule; Hornene ere store i Forhold til Dyrets Størrelse og meget krumme. Hunnen er mindre end Hannen, den sorte Farve er hos den mindre kraftig, og Hornene kun smaa og ikke saa krumme. De leve enten parvis eller i smaa Flokke; undtagelsesvis kan man dog træffe Hjorde paa indtil hundrede Stykker.

Det var den 18de Juni 1872, at vi brød op fra Dyn-juan-in for at fortsætte Rejsen til Gan-su og Kuku-nor.

Den Karavane, til hvilken vi havde sluttet os, var afsendt fra Peking af Dschandschi Higenen, en af de fornemste mongolske Lamaer, hvem der er underlagt en Mængde Kirker og Klostre baade i Mongoliet og i Hovedstaden, hvor han boer. Den fromme Mand var født i Klosteret Tscheibsen, og dertil var Karavanen bestemt. Selskabet bestod foruden os fire Russere af syv og tredive Mand, af hvilke de fleste vare Tangutter fra Klosteret, hvortil endnu kom nogle mongolske Pilegrimme, der vare paa Rejsen til Lassa, samt ti Kriger-Lamaer, en Skytsvagt, som Higenen i Ala-schan havde medgivet Karavanen.

Alle vare de bevæbnede med Luntebøsser, tildels ogsaa med Landser og Sabler, og ansaaes for særligt tapre og forvovne Folk, eftersom de dristede sig til at rejse gennem Egne, hvor Dunganerne huserede, men adskillige latterlige Hændelser, som vi oplevede under Rejsen, godtgjorde tilfulde, at det

ikke var synderligt bevendt med deres Mod. Kriger-Lamaerne vare bevæbnede med glatløbede evropæiske Flint, som Regeringen havde sendt til Ala-schan, daarlige Vaaben, som end yderligere vare blevne fordærvede ved skjødesløs Behandling. I deres røde Uniformsbluser, med røde Bind om Hovedet og ridende paa Kameler tog disse Lamaer sig meget maleriske ud, men i Henseende til Mod udmærkede de sig ikke fremfor deres øvrige Landsmænd. Tilsammen medførte vi 72 Kameler og 40 Heste.

Sædvanligt brød vi op ved Midnat for at undgaae den brændende Solhede og gjorde Holdt efter at have tilbagelagt fire, fem Mil. Hvor der ikke var nogen Brønd, gravede vi et Hul, og vore Rejsefæller vidste at vælge de Steder, hvor man kunde finde Vand allerede i et Par Fods Dybde. Vandet i Brøndene, som forøvrigt vare temmelig sjeldne, var meget slet, og Dunganerne havde gjort det endnu slettere ved at kaste de myrdede Mongolere ned i dem; endnu den Dag i Dag væmmes jeg, naar jeg mindes, at vi engang fandt et raadent Menneskelig paa Bunden af en Brønd, ved hvilken vi havde kogt vor The og vandet vore Kameler.

Marschen var yderst besværlig paa Grund af den skrækkelige Hede, som Ørkenen udstraalede, og selv om Natten var det umuligt at finde Hvile, saa at vi i Reglen kun fik nogle faa Timers urolig Søvn.

Naar vi gjorde Holdt, var vort Telt naturligvis stadigt fuldt af nysgjerrige Tangutter, som levende interesserede sig for Alt, hvad vi havde, og Alt, hvad vi tog os for, og der var ingen Ende paa deres Spørgsmaal. Gav vi os til at indsamle Planter, saae vi os strax omringede af en nysgjerrig Flok, der bestormede os med deres idelige: »Jamur em?« (hvad er det for et Lægemedel?) eller »Zizyk seichen bei-na?« (er denne Blomst god?), og skjød vi

Mongolsk kavalleri.

blot en lille Fugl, strømmede hele Karavanen til for at høre, hvad den hed, om dens Kjød var godt, hvordan vi havde skudt den o. s. v.

Det sydlige Ala-schan ligner i Et og Alt, hvad vi havde seet af den nordlige og østlige Del; det er en Ørken i Ordets fuldeste Betydning, og Flyvesands-Strækningerne blive her endnu større. Paa hele vor Rejse traf vi da heller ikke et eneste Menneske, Dunganerne havde forstyrret og lagt Alt øde, og deres Bander gennemstrefede endnu det sydlige Ala-schan; paa Vejen stødte vi hyppigt paa menneskelige Skeletter, og i to Ødelagte Klostre fandt vi hele Hobe Lig, som vare halvt forraadede og opædte af Ulvene.

Omsider havde vi passeret den egenlige Ørken og saae nu snart Gan-sus mægtige Bjergkjæde hæve sig som en Mur over Steppen; endnu en Dagsrejse, og de laae for os i deres hele uopnaelige Skjønhed. Ørkenen ender her ualmindelig brat; næppe en Fjerdingsvej fra det golde Sand, som strækker sig langt mod Vest, ligge frodige Marker og smilende Enge, og de kinesiske Fanser trænge sig tæt sammen. Kulturen og Ørkenen, Livet og Døden

grændse her saa umiddelbart op til hinanden, at den forbavsede Rejsende næppe tør troe sine egne Øjne. Her som ved Kalgan og andre Steder danner den store kinesiske Mur en lige saa skarp Grændse som selve Ørkenen, hvis man ellers tør bruge Benævnelsen Mur; thi i Stedet for det kæmpemæssige Bygningsværk, som vi havde gjort Bekjendtskab med ved Kalgan, fandt vi her kun en Ler-Vold, vel en Snes Fod høj, lige saa bred ved Grunden og stærkt medtagen af Tidens Tand. Udenfor Volden med Mellemlum af en halv Mil seer man smaa, firkanterede Vagttaarne, som nu staae forladte, medens de tidligere afgav Bølg for en halv Snes Mand, der ved Hjælp af Røg-Signaler skulde melde, naar en Fjende nærmede sig. En saadan Række Vagtposter strakte sig lige til Peking, og saaledes kunde Efterretningerne hurtigt naae Hovedstaden. Ifølge Mongolernes naive Paastand anvendte man til dette Brug Ulve-Exkrementer med en ringe Tilsætning af Faaremøg, da Røgen af en saadan Argal efter Siggende stiger lodret i Vejret, selv om det blæser stærkt.

Omtrent en Fjerdingsvej indenfor den store Mur ligger den lille By Dadschin, som var undgaaet Dunganernes Ødelæggelser. Vi fandt her en kinesisk Garnison paa omtrent Tusinde Mand, mest Mandshurer fra Amurs Bredder, og til vor store Forundring hilste nogle Soldater os paa gebrokkent Russisk. Skjøndt vi lejrede os udenfor Byen, lod Kineserne med deres sædvanlige Paatrængenhed os dog ikke have et Øjeblik Ro, og den eneste Behagelighed, Staden frembød, var, at vi her fandt fortræffelige Simler, der vare bagte med Surdejg, medens man ellers i Kina, som bekjendt, kun spiser usyret Hvedebrød; Mandshurerne vilde fortælle os, at de først for nogle Aar tilbage havde gjort Byens Bagere bekjendt med denne Slags Brød, som de selv havde lært at kjende ved Amurfloden.

Den anden Juli forlode vi Dadschin og begyndte endnu samme Dag Bestigningen af Gan-su-Bjergene, hvor vi strax, pas Grund af Bjergenes Højde, den humusrige Jordbund og det fugtige Klima, fandt en hel anden Natur, skjøndt vi kun vare fem Mil fjernede fra Ala-schans Ørkener. Den rigeste Græsvæxt bedækker de frugtbare Sletter og Dale, tætte Skove beskygge de høje og stejle Bjergskrænter, og samtidigt bliver Dyrelivet rigt og afvekslende.

Vejen op over Bjergryggen fører gennem en Kløft, hvis Sider dannes af overhængende Klipper af Lerskifer, og hvad der er et Særsyn i disse Egne, Vejen er saa god, at den vel endog kunde passeres af Vogne.

Forbi et Par ødelagte kinesiske Landsbyer naede vi ned paa den bølgeformige Steppe, som udbreder sig Syd for Randkjæden og med Mellemlum gennemstryges af tvende andre Bjergmasser. Her behøvede vi ikke mere at nære Bekymring for Vand og Græs, i hver Revne flød en Bæk, og Sletten mindede os om Engene i Hjemmet.

Landskabet er vel bølgefornigt, men har dog en saa fuldstændig Steppekarakter, at selv Dseren-Antilopen atter kommer tilsyne i stort Antal; samtidigt støder man ogsaa paa smaa Flokke af forvildede Heste, som Indbyggerne have maattet give til Pris under Dunganernes Oprør, der har efterladt sig Spor allevegne; alle Landsbyer vare ødelagte, Skeletter laae spredte rundt omkring, og ikke et Menneske var at øjne. Vore Rejsefæller tabte Modet, de vovede ikke at gjøre Ild paa om Natten, syslede stadigt med deres Vaaben og anmodede os om at ride i Spidsen for Karavanen.

Vi passerede en temmelig anseelig Flod, Tschagryngol, der med sydøstligt Løb falder i Hoangho, og trængte saa ind i en anden Bjergkjæde, som hæver sig fra selve Højsletten. Vegen, der indsnevres af en stejl Klippevæg, i hvilken der er indhugget et stort Buddhillede, slynger sig langs med en lille Bjergbæk, ved hvilken man paa mange Steder havde vasket Guld; thi efter hvad Mongolerne fortalte, ere alle Bjergbækene her guldrige. Jo længere vi kom ind mellem Bjergene, desto rigere udviklede Plantevæksten sig, indtil vi fandt de sydlige Skraaninger bevoxede med hele Skove³⁾. Ved hvert Skridt fandt vi en ny Planteart, og næsten med hvert Skridt nedlagde vi en ny Fugl; men desværre drev Frygten for Dunganerne vore Rejsefæller saa ilsomt afsted, at vi ikke havde megen Tid til at forøge vore Samlinger, og for at gjøre Ulykken fuldstændig regnede det hver Dag, saa at vore Geværer vare bedækkede med et tykt Rustlag.

Som vi drog ned ad Bjergenes sydlige Skraaning, stødte vi for første Gang paa en Tangut-Lejr, der allerede i lang Afstand var kjendelig

Tibetansk lamalæge.

paa sine sorte »Schatrer« eller Telte, rundt om hvilke Beboernes Hjorder af langhaarede Gryntoxer græsede, og naaede saa omsider Floden Tetung-gol, den største Biflod til Hoangho i dennes øvre Løb. Vildt skummer Floden afsted i sin stenede Seng; hist og her indsnevres den af umaadelige, ludende Klippevægge eller forlader lunefuldt sit Leje og styrter brusende afsted mellem Fjeldene; men hvor Bjergene trække sig lidt tilbage, aabner der sig maleriske Dale, og i en saadan Dal, 7,500 Fod over Havet og omgivet af uhyre Fjelde, ligger Klosteret Tschertynton, som har sin utilgængelige Beliggenhed at takke for, at Dunganerne ikke have faaet det ødelagt.

Tetung-gol, som her har en Brede af omtrent 80 Fod, kan kun gjennevades, naar Vandstanden er lav, men selv da er Overgangen vanskelig. For at lette Pilegrimmene Adgangen til Klosteret har man derfor bygget en Bro og oprejst Porte ved hver Ende af samme; men disse

Porte vare saa lave, at belæssede Kameler ikke kunde passere dem, og Varerne maatte følgelig bæres over Broen. Da den ene af vore Kosakker var syg, opslog vi vort Telt ved Flodens Bredder og forblev her i fem Dage, medens vore Rejsefæller drog forud til Klosteret Tscheibsen, som kun ligger omtrent ni Mil længere borte. Abbeden i Tschertynton, der syntes at være en meget videbegjærlig Mand, indbød os strax til The og fandt stor Behag i et Stereoskop til Trods for dets meget profane Billeder. Ved et senere Besøg viste han sig som Maler og forærede mig et Billede, der fremstillede vor første Sammenkomst.

Da det efter Pilegrimmenes og Beboernes Udsagn skulde være umuligt med Kameler at passere den tredje Bjergryg, som strækker sig langs med Tetung-gols sydlige Bred, lod vi vore Kameler blive tilbage her og lejede Æsler og Muldyr til at transportere vor Bagaage videre til Klosteret Tscheibsen. En smal Fodsti førte opad gennem en Kløft, hvor Tangutterne hist og her havde rejst deres sorte Telte eller opført sig Træhytter, hvorimod Bjergskraaningerne overalt vare bedækkede med Skov, Krat og vældige, stejle Klipper, som spærrede de snevre Sidekløfter. Da vi nærmede os Toppen af Bjerget, blev Stien saa stejl, at vore tungt belæssede Dyr vare nærved at gaae istaa; men vore Besværigheder lønnes rigeligt ved den prægtige Udsigt ud over den bølgefornige Slette, der udbreder sig nedenfor Bjergene⁴⁾.

Dette bakkede Landskab er stærkt bebygget og udmærket dyrket. Indbyggerne ere enten Kinesere, Tangutter eller Dallder. De Sidste, der udgjøre over Halvdelen af den herboende Befolkning, ligne

i deres Ydre mere Mongolerne end Kineserne, men adskille sig derimod fra dem i Henseende til Levevis, idet de have faste Boliger og beskæftige sig med Agerdyrkning. Ansigtet er fladt og rundt med fremspringende Kindben, Øjne og Haar ere sorte. Mændene rage imidlertid baade Hoved og Skjæg, fraregnet Pidsken, som de have tilfælles med Kineserne, medens de unge Kvinder samle alt Haaret i en Fletning paa Baghovedet; dertil bære de en firkantet Hat, der er lavet af Bomuldstøj og har et uhyre Omfang, iøvrigt er Klædedragten aldeles kinesisk. For ikke at vække Mistanke turde jeg ikke træde i nærmere Forbindelse med disse Folk og kan derfor kun berette, at Mongolerne sige, det er slette og dumme Mennesker. Dallderne følge Buddhas Lære og skulle have et særligt Sprog med Iblanding af Kinesisk og Mongolsk⁵⁾.

Ved Nordranden af denne bakkede Slette, under 37° n. Br. og 9000 Fod over Havets Overflade, ligger klosteret Tscheibsen, der blev Udgangspunktet for alle vore Udflugter i Provindsen Gan-su. Klosteret bestaaer, foruden nogle mindre Bygninger, af et Hovedtempel, der er omgivet med en Mur af Ler og nogle Hundrede Fanser, som nyligt vare blevne opførte, da Dunganerne havde afbrændt Byen omtrent tre Aar før vort Besøg, hvorimod Muren havde beskyttet Klosteret mod de slet bevæbnede Banders Angreb. Templet er bygget af Tegl og danner ligesom alle Buddha-Templer en firkantet Gaard. Paa Sydsiden føre nogle Trin op til en Estrade af Sten, og herfra føre atter tre Døre ind til Templets Indre. Midt i Templet staaer Schakjamunis eller Buddhas Billedstøtte af forgyldt Kobber og omtrent tyve Fod høj; som sædvanligt er Guden fremstillet i siddende Stilling. Til Højre og Venstre for denne er der opstillet Billeder af forskellige Hjælpegu-

der, og foran alle Statuerne staaer forskellige Kar med indviet Vand, Brændevin, Ris og Bygmel, men foran Hovedbilledet brænder den symbolske evige Lampe. I Skabe langs med Væggene opbevares desuden Tusinder af mindre Gudebilleder i de mest forskellige, ofte meget kyniske Stillinger og forarbejdede af Kobber.

Tempelgaarden er omgivet med et Galleri, der slutter sig til Hovedmuren, og Væggene ere smykkede med barokke og grelle Malerier, i hvilke Gudernes og Heroernes Bedrifter ere forherligede. Paa Balustraden om Galleriet er der anbragt Jernurner, fyldte med skrevne Bønner, det er Bedemaskiner, som de ivrige Troende under deres daglige Andagtsbesøg dreje rundt, idet de herved mene at ære Gud dobbelt og gjøre sig dobbelt fortjente til hans Kjærlighed.

Da vi vare der, talte Klosteret kun halvandet Hundrede Lamaer, som Dschandschi Higenen underholder af sine rige Indtægter og af de Troendes Gaver, thi paa de store Festdage strømme Pilegrimme til fra Nær og Fjern, og disse blive da ogsaa beværtede med The og »Dsamba« eller Bygvælling.

Paa Grund af de urolige Tider havde Klosteret en Garnison paa henvend Tusinde Mand Militstropper, dels Kinesere, dels Mongolere og Dallder, thi Dunganerne huserede nær derved og nærmede sig hvert Øjeblik for at røve og plyndre, uden at Militstropperne, som kun vare væbnede med Spyd, formaaede at udrette Noget mod de beredne Bander. ■

Nikolai M. Przewalski

Fodnoter

1) Fyrstens egenlige Navn kunde vi ikke faae at vide, da Mongolerne holde det for en Synd at nævne deres Fyrstes Navn, navnlig til Fremmede.

2) I Juli 1870 anstillede den lavere Befolkning i Tientsin en Tumult, hvorved 20 Franskmænd og 3 Russere bleve dræbte, idet Oprørsstifterne havde bildt Befolkningen ind, at de franske Nonner stak Øjnene ud paa deres Plejebørn, for at benytte den fugtige Materie i Fotografien.

3) Den vigtigste Plante i Skovregionen er Rhabarberen (*Rheum palmatum*), som efter Przewalskis Undersøgelser kun findes i Alpelandskaberne ved Kuku-nor og omkring den gule Flods Kilder, og vor Forfatter bliver saaledes den eneste Evropæer, som har seet Planten i dens Hjemstavn. Planten bestaaer af tre, fire større haandlappede Blade, mellem hvilke Blomsterstilken hæver sig til en Højde af syv til ti Fod; paa den fuldt udviklede Plante har Roden en Længde af en Fod og er udstyret med indtil 25 smaa Rodender. Blomstringen falder i Juli, men Rødderne skulle efter Boernes Forklaring udgraves i Foraars- eller Efteraarstiden, da de under Blomstringen blive altfor svampede. Før Dunganernes Opstand blev Indsamlingen dreven med saa stor Iver, at Planten var nær ved at blive udryddet.

4) De tre her beskrevne Kjæder sammenfattes af Kineserne under Navnet Nan-schan eller Suë-schan, hvorimod de enkelte Dele ikke have noget specielt Navn.

5) Dallderne ere sikkert ikkun Efterkommere af Mongolere, der af tidligere Kejsere ere flyttede derhen som Tvangskolonister og Grændsevogtere; kun Tangutterne udgjøre Landets oprindelige Befolkning.

Redaktionelt

Forlægget for dette afsnit i serien er tidsskriftet: *Fra alle Lande. Et Maanedsskrift for nyere Rejsebeskrivelser, for Skildringer af Lande og Folkeslag, af Dyre- og Planteliv etc.*, 2. række, 2. del, s. 368-401 ved F. C. Granzow. Udgiver L. Zinck. København 1877, Fr. Wøldikes Forlag. Den originale titel og ortografi er bibeholdt.

Rejsens videre forløb

Fra Tscheibsen-klostret drog ekspeditionsdeltagerne videre ad den store Tibetvej, der fører forbi Kuku-nor til Lhasa. Kineserne havde undgået denne vejstrækning, siden dunganeropstandens begyndelse.

Ved Kuku-nor, der betyder »Den blå Sø«, opholdt de sig i nogle uger for at komme til kræfter. Derefter videre mod vest, ind i det store Tsaidam-bækken, hvor talrige floder munder ud, men som ikke har noget afløb. Vandet fordamper i sommerheden, mens saltet i vandet bliver tilbage. Kun den østlige del af Tsaidam-bækkenet var på dette tidspunkt beboet. Mere end 100 km mod vest lå Centralasiens største saltsumpe. Tsaidam-bækkenet ligger dybere end Kuku-nor, men dog stadig i en højde af 2.500 meter. Mod syd rejser de stejle bjergsider sig mod det kæmpe-mæssige plateau – Tibets højland.

Det var Przewalskis drøm at komme til Lhasa, den forbudte by. Siden franskmændene Regis Huc og Gabet i 1846 havde fået tilladelse til et ophold på 6 uger, havde ingen europæer siden betrådt området. Opstigningen til Tibets højland var særdeles vanskelig. Przewalski skriver i sin dagbog: »Landet holder de indtrængende ude som var det en fæstning omgivet af enorme kyklopmure. Landskabsbilledet er dystert majestætisk: stejle og golde klippesider, snedækkede bjergtoppe og mellem bjergkæderne milevide ødemarker.«

Vinteren var kommet. De slidte klæder formåede ikke at beskytte dem mod den bidende frost; provianten var næsten brugt op, og luften blev stadig tyndere. Nytårsaf-

ten 1872 havde Przewalski og hans rejsefæller ingen andre ønsker, end at rejsen måtte ende lykkeligt.

I slutningen af januar var den næsten mennesketomme nordlige del af Tibets randbjerge overvundet. Przewalski stillede sig selv det spørgsmål, om det var forsvarligt at rejse videre. Provianten og pengene var næsten brugt op, ride- og lastdyrene helt udmattede. Tilbageturen var nu på flere tusinde kilometer, og der var 900 km til det uopnåelige Lhasa.

Karavanen begyndte derfor tilbagetoget over bjergene, gennem Tsaidam-bækkenet til Kuku-nor. Her skaffede Przewalski sig igen penge ved salg af sine våben, hvilket gjorde det muligt for ham at arbejde ved søen og i Nanshan i endnu 3 måneder. Afmagrede og pjaltede ankom de fire mænd herefter til Tingjüanjing [Dyn-juan-in], hvor der ventede dem en glædelig overraskelse. Den russiske gesandt i Peking havde sendt breve og penge. Og da Przewalski nu ikke længere behøvede at rejse over Peking, ændrede han straks sine planer og valgte den direkte vej gennem det centrale Gobi til Kiachta. Ingen europæer før ham havde gennemvandret dette enorme område.

Przewalski anede ikke, at han ville komme til at opleve stunder, hvor han mistede ethvert håb om at komme fra det med livet i behold. Uheldene begyndte allerede i Alashan-bjergene med voldsomme regnvejr og oversvømmelser. Her mistede Przewalski næsten alle sine møjsommeligt indsamlede genstande. I Gobi-ørkenen var han nærved at dø af tørst. Hans tro ledsager, hunden Jucha, omkom af mangel på vand.

I september 1873 nåede de rejssende Urga (Ulaanbaatar). »Jeg kan ikke beskrive, hvor bevægede vi var, da vi igen hørte vort sprog,

Navnevarianter

Nikolaj M. Przeval'skij
N. M. Prschewalski
Nikolai Michailowitsch Prschewalski
Nikolaj Michajlovic Przeval'skij
N. M. Prshewalski
Nikolaj M. Przewalski
Nikolaj M. Przewalsky
Nikolaj von Przewalski
Nikolaj von Prschewalski
Nikolaj M. Prejevalsky
Nikolaj Prejevalsky
Nikolai Michail Przewalsky

mødte vore landsmænd og blev indkvarteret under europæiske forhold. Det forgangne syntes at være en forfærdelig drøm...«

I løbet af 3 år havde Przewalski med sine ledsagere tilbagelagt 11.800 km. De havde i betragteligt omfang udfyldt de hvide pletter på Centralasiens landkort. Dagligt havde de udført målinger af vejforholdene, lagt grunden til en omfattende samling af zoologiske, botaniske og mineralogiske genstande og havde foretaget etnografiske studier.

Ekspeditionens succes skaffede Przewalski verdensry. Han modtog Det russiske Geografiske Selskabs guldmedalje. I de følgende 3 år bearbejdede han de mange indsamlede genstande fra rejsen, skrev bogen »Mongoliet og tanguternes land«, holdt foredrag og forberedte den næste ekspedition.

Kilde:
de.wikipedia.org/wiki/Prschewalski

Kortet er gengivet fra Henning Haslund-Christensens bog, *Asiatiske Strejftog*.

Om Nikolai Przewalski

Przewalski blev født den 12. april 1839 i Kimborovo ved Smolensk, døde 1. november 1888 på sin femte forskningsekspedition i Karakol. Han var officer i den russiske hær.

Przewalski gik på gymnasiet i Smolensk og studerede senere ved militærakademiet i Sankt Petersborg. Han fik herefter en stilling som geografilærer på junkerskolen i Warszawa. I 1866 udkommanderes han til Østasien, hvor han udforskede landområdet ved Ussuri. I Khabarovsk mødte han Ivan Alexandrovitj Gontsharov, der senere skrev om mødet i *Fregatte Pallas*. Derefter fulgte Przewalskis berømte rejser til Centralasien:

1. Ekspedition 1870-73 gik som beskrevet i dette og de tre foregående numre af Ger fra Kiachta over Peking til øvre Huang Ho, gennem Gobi-ørkenen til Kuku-nor og tilbage til Kiachta.

2. Ekspedition 1876-77 gik fra Kuldscha til Lop-nor, Altin-tag og tilbage til Kuldscha.

3. Ekspedition 1879-80 fra Saisan til Chami, over Nanshan-bjergene til Tibet, til 260 km fra Lhasa. Derefter tilbage til Si-ning til kildeområdet Huang Ho over Urga (Ulaanbaatar) og Kiachta til Orenburg.

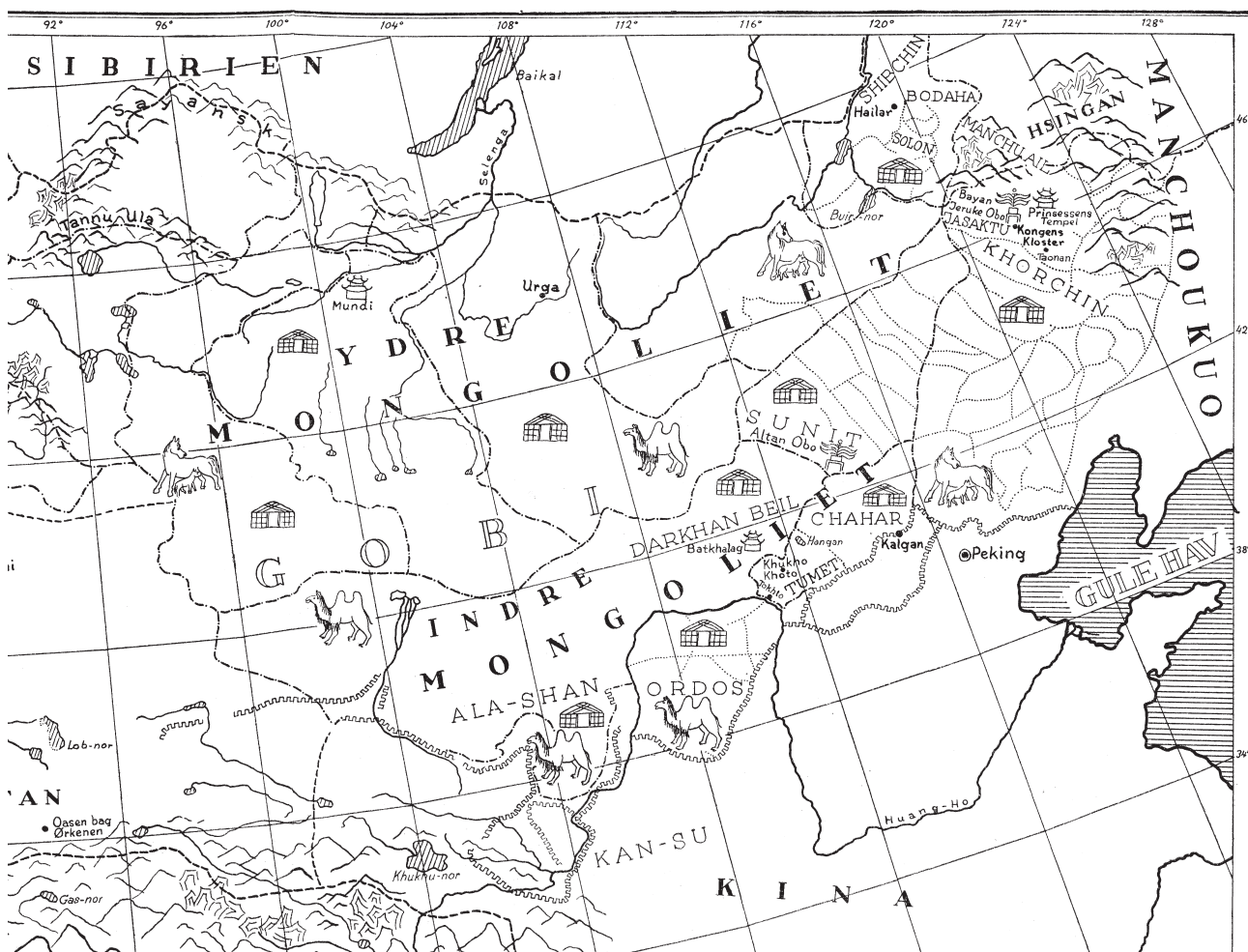
4. Ekspedition 1883-85 fra Kiachta gennem Gobi til Ala-schan og det østlige Tsaijdam til Yang-tse-

kiang; tilbage til Lop-nor, mod Khotan, Akfu til Yssykköl-søen.

De omfattende rejser blev optakten til en helt ny æra for den geografiske, zoologiske og botaniske viden om disse hidtil ukendte egne. Blandt andet opdagede han den vilde kamel og den efter ham opkaldte Przewalski-hest,

Przewalski døde på sin femte rejse i byen Karakol, der til ære for ham blev omdøbt til Przewalski i 1888. Byen beholdt navnet indtil 1921 og igen i perioden 1939-91. Sven Hedin besøgte hans grav i 1891. Rygter vil vide, at han muligvis var far til Josef Stalin.

de.wikipedia.org/wiki/
Prschewalski

Krigeren

Chinggis Khan junior er hovedpersonen i en ny romanserie af Silja Bødker. De to første bind er udkommet på det nystartede forlag 'Sisters'.

Mens Absalon grundlagde sin Havn i Danmark, vågnede kamplysten hos et rytterfolk i den anden ende af verden. Mongolerne grundlagde det største imperium, verden endnu har set, under ledelse af Djengis Khan. Oprindeligt hed han Temujin, og vi ved ikke så forfærdeligt meget om ham, men han blev født omkring 1162 og døde under uopklarede omstændigheder i 1227.

Silja Bødker har valgt denne historiske figur som hovedperson i en serie bøger for yngre unge, hvoraf de to første netop er udkommet. Ved slutningen af bind 2 hedder han stadig Temujin, han er 19 år og den store taber i klanernes indbyrdes magtkamp. En hastig konsultering af *Wikipedia* antyder, at der er stof til snesevis af bind endnu. Der er også et roligt anslag i fortællingen. Den er bygget på god viden om tidens mad, boligskikke og fårehold. På grund af de fremmedartede navne og den traditionelle strid imellem godt og ondt i et klassisk landskab og på hesteryg kan disse bøger godt læses som gedigen *fantasy* fra den realistiske ende.

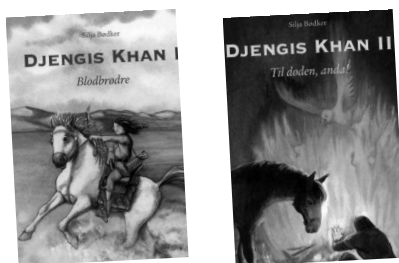
Silja Bødker er ude i et ærinde, som kan minde om Josefine Ottensens Kriger-bøger. Temujin har nået krigerstørrelse ved historiens udgang, men han har ikke været ude og røre ved den blinde aggression, som Ottensens Odd gør det. Psykologisk set er Djengis Khan junior lidt af en beregnende stud. Han skal dog nok komme efter det.

I historiens første kapitel ligger den lille Temujin i nattemørket og roder på jorden imellem hestene efter sin ene vante. Det er karakteristisk for bøgernes tone, at de vægter små og store begivenheder næsten lige højt. Det er ikke rigtig, neglebidende dramatisk, men det bliver heller aldrig helt kedeligt, fordi historien i sig selv er af stort format. Temujins verden er reguleret af stramme regler, pligt og ære. Han bliver også gift med Börte og må kæmpe mod sin højtelskede blodbror Jamuga. Undervejs bliver Börte kidnappet og besvangret, men han vinder hende tilbage til yurten.

Bøgerne om Djengis Khan er kommet på det nystartede forlag *Sisters*, som altså lægger ud med en *brother* af dimensioner. ■

Steffen Larsen

Anmeldelsen blev første gang bragt i *Politikens* bogtillæg 16.06.07.

Silja Bødker: *Djengis Khan I – Blodbrødre*. *Djengis Khan II – Til døden, anda!* 2007, Sisters. à 200 s. ISBN 8799182300, 8799182319.

Conn Iggulden: *Ulven fra stepperne*. Oversat fra engelsk af Mich Vraa. København 2007, Gyldendal. 432 s. ISBN 9788702057157.

Uddrag af Jens Holsøes anmeldelse i *Politiken* 28.06.07:

Den lille faderløse dreng på 12 år, som starter sin færd mod magtens tinde, er Conn Igguldens start på et planlagt fembindsværk om Djengis Khan.

Og allerede fra starten går det ud over stepperne, vi rider, skyder med bue, piskes, bindes til de små birketræer, der kranser de uendelige mongolske vidder, undslipper og rider videre, får dejlig mad af gammelmor i det lille telt og rider videre. Der stønnes, sukkes, og øjnene vendes mod himlen. Alle skufferne med ugeblads-klicheer er trukket ud. Denne læser fandt efter de første 30-40 sider bogen gabende kedsommelig. Figurene er så ligegyldige. Om de falder for det glimtende sværd eller får en dirrende pil i brystet bliver hurtigt ret ligegyldigt.

Og tanken om, at endnu fire bind er på vej, fik natbordslampen til at gå ud af sig selv. ■

Familieprojektets afslutning i marts 2007 blev trist. Vores energiske og dygtige medarbejder Tsecgee (nr. 3 fra venstre i billedet), der havde været ansat på projektet lige siden 1997, afgik ved døden i begyndelsen af marts af en alvorlig kræftsygdom. Hun havde det dårligt i et par måneder. Alternativ behandling hjalp ikke og kræft hospitalet, som hun besøgte i fortvivlelse, viste sig at være det rette sted. De sidste 14 dage efter diagnosen var hård for hende. Hospitalet kunne kun tilbyde paliativ behandling.

Tsecgee var en af de få medarbejdere på projektet, der havde erfaring med at arbejde med gadebørn fra sin tid i den eneste statslige institution *Itgel*. Flere år havde hun arbejdet som skolelærer før den tid. Hun var uddannet på Det mongolske Statspædagogiske Universitet som lærer i mongolsk sprog og litteratur.

Under Tsecgees ansættelse i Danmark var hun ansvarlig for familieprojektet, som havde stor succes med at støtte og rådgive fattige familier. Takket være dette projekt fik mange familier forbedrede jobmuligheder, børnene fik regelmæssig skolegang, og familierne lærte at udnytte deres personlige ressourcer til at fungere i dagligdagen i samvær med andre og i familien. En hel del aktiviteter var igangsat til at fremme og udvikle børnenes og fa-

miliernes kreativitet og praktiske færdigheder.

Familieprojektet dannede et mønster for andre, og det var et sted, hvor familierne elskede at komme. I projektets slutning i 2007 var der ikke en eneste familie, der ikke havde indtægt eller gæld til offentlige. Der var praktisk taget heller ikke et barn, der ikke havde regelmæssig skolegang. Mange forældre havde fået job og fast indtægt takket være projektet.

I 2006 fik Tsecgee den fornemme titel og medalje som »Den bedste lærer« fra Undervisningsministeriet for sin indsats.

Uden Tsecgees åbne sind, energi, ihærdighed og store engagement ville det have været meget vanskeligt at gennemføre dette projekt med så stor succes. Det var vores store håb, at hun kunne have fortsat med at yde faglig bistand og rådgivning til den kommune, hvortil familieprojektet blev overdraget.

Tsecgee efterlader en 13-årig søn, en datter på 25 og et barnebarn på 6 år. Alle tre opholder sig i Tjekiet, hvor datteren har et arbejde på en lokal fabrik. Vi håber, at de alle tre får mulighed for at blive der, indtil de kan klare sig økonomisk.

Tsecgee vil blive savnet af mange. ■

Bulgan Njama

Aktuelt

The Mongol Messenger rapporterer:

Vindmøllepark 14.03.07
En vindmøllepark med en samlet kapacitet på 50 MW vil blive opført af *Newcom* i Salkhit-området på Bogd Khan-bjerget nær Ulaanbaatar. Vindmølleparkens kapacitet vil blive 4 gange større end kapaciteten på Ulaanbaatars elektricitetsværk nr. 2. Firmaer med interesser i vedvarende energiprojekter har anmodet kul- og energiministeren om at udpege områder til vedvarende energi som forudsat i loven om vedvarende energi.

Forurening i UB 11.04.07
Befolkningstilvæksten i Ulaanbaatar medfører en stigning i jordforureningen, som ifølge sundhedseksperter udgør en trussel mod byens borgere. Indbyggerantallet vokser med 10.000 om året, og undersøgelser har vist, at jorden under Ulaanbaatar er blevet voldsomt forurenede af giftige kemiske stoffer. Tungmetaller som krom, jern, molybdæn og bly overskrider normerne. Særlig i ger-områderne og på markedspladserne for fødevarer og tekniske artikler er jorden voldsomt forurenede. Indholdet af bly, som er det giftigste stof i jorden, var 30 mg/kg i 1995; i 2005 blev det målt til 43,7 mg/kg, hvilket er det dobbelte af gennemsnittet på verdensplan.

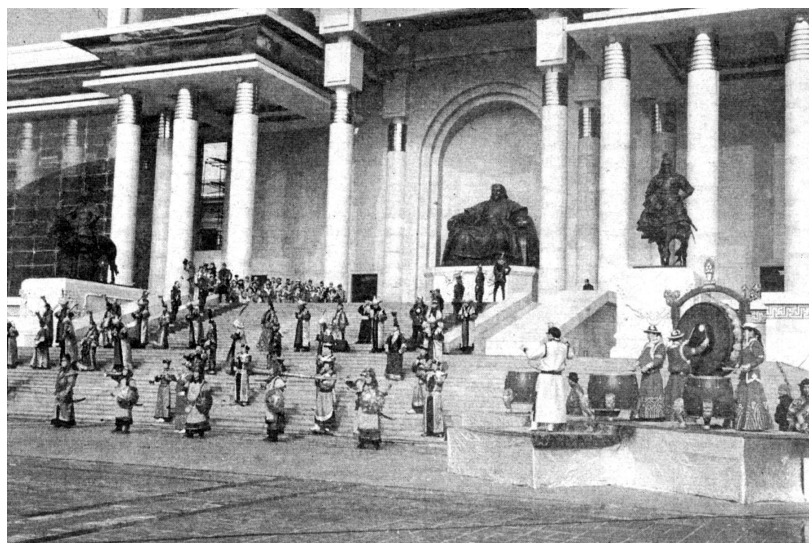
Indbygger nr. 1 mio. 18.04.07
Status som den 1 millionte borger i Ulaanbaatar måtte deles mellem 3 børn, der blev født omkring middagstid den 11. april, der ifølge Østens kalender er en grisedag i Grisens år. Blandt flere af dagens nyfødte babyer blev søn af B. Tserennamjil, søn af P. Tungalag og datter af J. Oyuntungal udvalgt.

Filttøfler 02.05.07
Shilmel Esgii-kooperativet i Sukhbaatar Sum, Selenge Aimag, eksporterer 500-800 par filtøfler om året. Kooperativet blev etableret i 2003 som led i et projekt iværksat af en norsk bistandsorganisation. Det producerer tøfler og souvenirs fremstillet af ren uld. Selv om projektets tidsramme er udløbet, fortsætter kooperativet med at levere tøfler af høj kvalitet til Norge. *Shilmel Esgii* er som *brand* blevet meget populært i landet.

Regnmagere 16.05.07
 Centret for hydrologi, meteorologi og miljø, *Khuriin Shim*, laver kunstig nedbør i landområderne ved at gribe ind i skyernes naturlige processer. Centret skabte for første gang kunstig nedbør 27. og 28. april i Noyon, Sevrei og Bulgan sumer, Ömnögov Aimag, som i de seneste år har lidt under tørke.

Ekspeditioner i marken har påvist et behov for at skabe kunstig regn i Sukhbaatar og Dornogov aimager. Ekspeditioner til Gov-Altai og Zavkhan aimager forbereder kunstig regn, så snart skyerne er parat. Endnu en ekspedition drog af sted fra Ulaanbaatar til Bayankhongor Aimag mandag den 14. maj.

Svensk diplomati 28.03.07
 Den svenske ambassadør, M. Lindström, overrakte sine akkreditiver til præsident N. Enkhbayar den 22. marts. Præsidenten understregede betydningen af at udvikle det bilaterale samarbejde især inden for økonomi, teknologi, it, turisme, landbrug og minedrift. Han fremhævede Sveriges udviklingsbistand til Mongoliet i overgangen til markedsøkonomi og demokrati og viste interesse for at knytte forbindelser mellem det mongolske Tsaatanfolk og de svenske rensdyrnomader med henblik på at bevare og styrke de genetiske ressourcer.

Ceremoni til ære for Chinggis Khan

Den første ceremoni til ære for Chinggis Khan foran det nye ceremonipalads på Sukhbaatarpladsen blev afholdt den 3. marts. Det var ifølge månekalenderen den 15. dag i det nye år, en særdeles velegnet dag.

Nationalhymnen kunne høres over hele pladsen kl. 11.40 samtidig med, at det mongolske flag gled til tops. Topfolk fra stat og regering var tilskuere til, at musikere klædt i nationaldragter og gamle krigeruniformer trakerede trommer og horn, mens dansere udførte en rituel dans til ære for statuen af Chinggis Khan.

Præsident N. Enkhbayar, parlamentsformand Ts. Nyamdorj og statsminister M. Enkhbold gik hen mod statuen af Chinggis Khan og hyldede den. Chefen for forfatningsretten, parlaments- og regeringsmedlemmer, bystyrets topfolk, repræsentanter for de politiske partier med sæde i parlamentet og udenlandske ambassadører fulgte efter og viste statu-

en deres respekt. Alle var de klædt i den nationale dragt.

Den statsdekorerede sanger, Chimedtseye sang *Mongol Del* («Nationaldragten»), mens der blev fremvist nationaldragter fra dronninger og adelsmænd på Chinggis Khans tid samt dragter fra Mongoliets mange forskellige etniske grupper.

Ceremonien sluttede med burjatiske og kasakhiske folkesange og *Ulemjin Chanar*, komponeret af Danzanravjaa. Arrangementet var organiseret af det statslige protokolkontor med hjælp fra Videnskabsakademiet, kulturpersonligheder og historikere.

Der vil blive indført den praksis, at statsoverhoveder, der besøger Mongoliet, og ambassadører, der overrækker deres akkreditiver, skal vise statuen af Chinggis Khan deres respekt.

B. Ooluun

The Mongol Messenger
 11(817):1 – 07.03.07

Kvinder i spurt

Sukhbaatar-pladsen blev vakt til live lørdag morgen den 12. maj 2007, da 100 kvinder iførte sig sko med skyhøje stilethæle og mikro-mini-skørter for at sprinte rundt om pladsen. De var deltagere i »Gyalbaa stilet-løbet 2007«, et løb på 300 m sponsoreret af *Gyalbaa Magazine*, *Moët* og *Chandon Champagne* og UBS TV. Førstepremien var på 1 mio. tg. [4.700 kr.]

Kvinderne meldte sig til løbet iført deres højeste sko, støvler eller sandaler. Løbsdeltagerne fik udleveret numre i pink og blev dirigeret til startsnoren. Kvinderne skulle være over 20 år for at kvalificere sig til at løbe i korte skørter og stilethæle. Og vigtigst af alt: hælene skulle have en længde på mindst 9 cm. En kvinde hvis hælængde ikke levede op til mindstemålet blev under skrig og skrål afvist.

Kl. 11 begyndte løbet. Kvinderne spurtede rundt om pladsen i retning med uret og opnåede bemærkelsesværdige hastigheder i betragtning af fodtøjets beskaffenhed. Løbet var overstået på mindre end 5 minutter.

En 23-årig økonomistuderende, Ariuntungalag, som deltog i løbet

blot fordi det lød interessant, vandt i sine beige farvede sko med gyldne spænder. Hun løb med pengepremien, mens de andre deltagere smagte på *Moët* og *Chandon*-champagnen og lyttede til den kendte mongolske popsanger, Delgermoron.

Aldrig så snart havde Ariuntungalag forladt scenen, før hun skiftede til *jeans* og gummisko, og da hun blev spurgt, om hendes fødder gjorde ondt, svarede hun: »Mon ikke!« Hun har ikke besluttet sig for, hvad hun skal bruge pengene fra førstepræmien til, men hun kunne dog bekræfte, at de ikke skulle gå til nye sko.

Reuters fotograf og tilskuer, Zeev Rozen, sagde: »Det er meget skægt. Kvinderne har vist, at de kan præstere noget, som mænd aldrig ville kunne gøre.«

Løbet demonstrerede, at »velbeslåede« kvinder altid kommer først.

Bridget McLaughlin
The Mongol Messenger
 21(827):8 – 16.05.07

Stærkere bånd til Skandinavien

Statsminister M. Enkhbold modtog den danske ambassadør L. Mikaelson den 29. maj 2007. Han udtalte, at han var tilfreds med udviklingen af de bilaterale relationer gennem de senere år. »De interparlamentariske bånd har fået tilføjet nye sider«, sagde han og tilføjede: »Vi har til hensigt at hæve niveauet for relationerne mellem de to lande.«

Siden 1990 har den danske regering givet støtte til og gennemført en række projekter inden for flere områder i Mongoliet, herunder medie- og energisektoren. Der er også mulighed for et forsvarssamarbejde, sagde statsministeren.

Ambassadøren sagde, at den danske regering har opført Mongoliet på sin liste over lande, der skal modtage bistand. Det gælder særlig for samarbejdsrelationer inden for landenes private sektorer. Ambassadør Mikaelson udtrykte interesse for et samarbejde om miljøbeskyttelse.

Dagen efter modtog parlamentsformand Ts. Nyamdorj den danske ambassadør. Formanden roste Danmarks bidrag til at styrke de bilaterale relationer og talte for at åbne en mongolsk ambassade i det nordeuropæiske område – som fx et skandinavisk land – med sigte på at udvikle relationerne til disse lande. Ambassadøren nævnte muligheden for et samarbejde inden for den teknologiske udvikling af finans- og investeringssektoren.

The Mongol Messenger
 24(830):2 – 06.06.07

DMS nyt

Legat til Dansk Mongolsk Selskab

Johan Ludvig Dæhnfeldt i sit arbejdsværelse.

I. M. Dæhnfeldt-Foundation blev oprettet den 3. maj 2002 af læge Johan L. Dæhnfeldt (1937-2004), tidligere afdelingsleder på *Fibigerlaboratoriet*. Fondet er stiftet til ære for Johan Dæhnfeldts mor, Inger Marie Dæhnfeldt. Fondets nuværende bestyrelse er speciallæge Randi Dæhnfeldt (formand), overlæge Munthe Suenson (næstformand), overlæge dr. med. Torben Palshof og advokat Tina Brøgger Sørensen (juridisk rådgiver). Fondets bestyrelse udpeger årligt legatmodtagere, hvoraf nogle allerede har været ønsket udpeget af Johan Dæhnfeldt, der som »født bestyrelsesformand« havde håbet, i løbet af fondets 10-årige levetid, selv at kunne stå for legatuddelingerne.

Fondets hovedformål er støtte til kræftforskning inden for »hormonel kræft«, især brystkræft, der var Johan Dæhnfeldts eget forskningsfelt. Derudover støtter fondet andre almene velgørende formål. Støtte kan ydes både til forskningsprojekter i Danmark og i udlandet. Legatet kan ikke søges.

I 2007 blev legaterne uddelt på Johan Dæhnfeldts 70 års fødselsdag. Fondet uddelte i alt 4,3 mio. kr., hvoraf 300.000 kr. blev givet til Dansk Mongolsk Selskab. Johan Dæhnfeldt var imponeret over, hvad Dansk Mongolsk Selskab allerede har formået i Mongoliet, og det var derfor hans ønske at støtte Dansk Mongolsk Selskabs fortsatte arbejde i landet.

Denne uventede, men meget påskønnede gave, har bestyrelsen for Dansk Mongolsk Selskab ønsket at anvende til at støtte fattige, begavede unge mongoler, således at de kan få en uddannelse til gavn for dem selv og samfundet. Det vil kunne ske i samarbejde med Damost, som har den lokale indsigt. Legater skal gives til værdigt trængende i samarbejde med Dansk Mongolsk Selskab, Damost og Mongolsk Dansk Selskab.

Dansk Mongolsk Selskab er meget taknemmelig for denne støtte til vort sociale arbejde i Mongoliet. Johan Dæhnfeldt var medlem af Dansk Mongolsk Selskab ligesom hans kone Randi stadig er. Johan var et dejligt menneske med stor viden om meget og med masser af humor og stor energi. Ud over at deltage i medlemsmøder besøgte han mig nu og da på Nationalmuseet, hvor vi fik os en skæg og hyggelig samtale om alt muligt.

Rolf Gilberg
formand

Solformørkelse i Mongoliet

Den 1. august 2008 vil man - hvis man befinder sig i Bayan-Ölgii - i 2 min. 13,27 sek. kunne opleve et af de mest fantastiske astronomiske fænomener, nemlig en total solformørkelse. Solformørkelsen strækker sig fra Grønland ned gennem Sibirien og ned langs den mongolsk-kinesiske grænse.

På nuværende tidspunkt planlægger flere udenlandske bureauer ture til solformørkelsen og *Astronomisk Selskab* planlægger en tur organiseret af *Unitas Rejser*. Det ser ud til, at det bedste sted at se den er ved Hoton Nuur i ca. 2.200 m højde med en chance på 60-70% for en skyfri himmel.

Astrid Schelde

Støttefonde

Gadebørn i Mongoliet
Girokonto 1670-7805
Fuglebo 2, 2000 Frederiksberg

Kulden i Mongoliet
Girokonto 6003-3005
Fuglebo 2, 2000 Frederiksberg

Afsender:
Dansk Mongolsk Selskab
Carl Bernhards Vej 15, st.tv.
1817 Frederiksberg C